

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
48/2016
26. november 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PERLA ZDRAVIA A ODDYCHU
POD LEGENDÁRNOU MAGUROU
Strana 4.

GUBERNÁTOR ODESÝ TVRDO
BROJÍ PROTI PREZIDENTOVI
Strana 5.

ZAMAGURSKÝ ERB A KORENE
KANAĐANA DUŠANA BENICKÉHO
Strana 6.

LEOPOLDOVSKÝ KRVAVÝ ÚSVIT
SLOVENSKEJ DEMOKRACIE
Strana 8.

SPISOVATEĽ VINCENT ŠIKULA
BY MAL TERAZ OSEMDESIAT...
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Tohoročná dušičková návšteva cintorína v Batizovciach, kde leží v jednom hrobe moja manželka so synčekom, mi priniesla nečakané prevrpenie, ba patálie. Na pomníku svietila nálepka s oznámením, že ak nebude uzatvorená zmluva s tamojším obecným úradom, hrobové miesto bude zrušené. Preto som sa rozhodol navštíviť obecný úrad v tejto rázovitej podtatranskej obci a hneď to vybaviť. Vydal som sa ho hľadať s úmyslom, že sa niekoho spýtam, kde stojí. Zrazu som sa ocitol na ulici lemovanej z oboch strán desiatkami honosných, výstavných až prepýchových vil. Vari ani po polhodine blúdenia sem a tam som nestretol ani živú dušu. Všetko bolo strašidelne mŕtve, zakliate, blízko cintorín, vedľa miliónové stavby luxusných obydli akoby bez života. Pomyslel som si, že tým Batizovčanom sa musí ohromne dariť, keď si dovoľia taký prepých. Z chudobných dedinčanov sa vykľuli zazobané celebrity! Aspoň jedna keby sa mi ukázala. Nič, ticho, prázdno, nikto... Ba predsa len čosi!

Keď som unavený dlhou chôdzou zastal a zapálil si cigaretu, zrak mi padol na zem – na sivobieleho nehybného tvora. Zdochnutá myška. Akoby symbol toho miesta bez života. Znechutený som sa vydal z kopca nazad do dediny. Náramne som sa potešil, keď som uzrel starenku, určite obyvateľku dediny. Stonajúc, ochkajúc stúpala oproti mne hore svahom. Keď som sa jej spýtal, kde je obecný úrad, oznámila mi, že pri ňom stojím...

Tak som sa napokon v tom úrade ocitol, vybavil zmluvu, a keď som pokladničke zaplatil sedem eur za pohrebné miesto na desať rokov, len tak mimochodom som prehodil, že Batizovčania akosi zbohatli, keď si postavili také miliónové vily...

„To nie Batizovčania, ale Vyvolení,“ odvetila dost stroho.

Ak by sa mi chcelo v tej chvíli polemizovať a namiesto „Batizovčania“ dosadiť slovo „Slováci“. Ved' by to bolo to isté!

V tom prípade by sa mohlo (alebo môže?) povedať: To nie Slováci, ale Vyvolení – novodobí papaláši!

Andrej MIŠANEK

R - 2016050

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Budúci rok bude u nás v znamení dvestoročnice Jozefa Miloslava Hurbana Nechceme viac zakliati hliviť!

Štefan ZLATOŠ – Ilustrácia: Programový plagát MS k Roku Jozefa Miloslava Hurbana

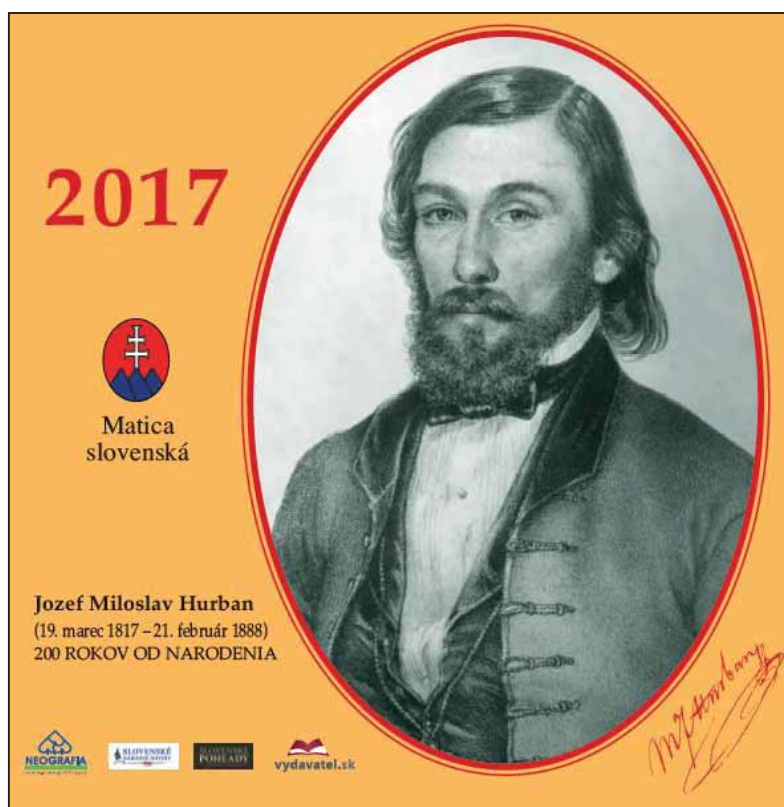
V absolútnom tieni mediálneho šialenstva nad výsledkami prezidentských volieb v USA a po prvej rannej snehovej kalamite sa v Bratislave uskutočnila vedecko-historická konferencia pod názvom Jozef Miloslav Hurban – prínos pre cirkev a národ. V predstihu otvorila rok dvojtého výročia narodenia Jozefa Miloslava Hurbana.

Konferencia o živote a diele evanjelického farára a superintendenta, významnej osobnosti Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku, ale aj slovenskej kultúry a slovenského národa sa uskutočnila nie náhodou v deň narodenia reformátora Dr. Martina Luthera.

■ PRIPRAVIA ZBORNÍK

Dvojsté výročie narodenia Jozefa Miloslava Hurbana (19. marec 1817) si účastníci konferencie podľa jedného z organizátorov, ako aj prednášajúceho generálneho biskupa ECAV na Slovensku Miloša Klátika pripomenuli už v predstihu, aby „v roku 2017 mohol byť do cirkevných zborníkov, evanjelických škôl a ďalším záujemcom distribuovaný zborník prednášok z tejto konferencie“.

ThDr. Jozef Miloslav Hurban patril k autorom Žiadostí slovenského národa, bol predsedom SNR, prozaikom, básnikom, redaktorom, vydavateľom, historikom, politikom, programátorom a organizátorom slovenského buržoázneho hnutia. Bol spoluorganizátorom Slovenského národného zhromaždenia v Martine v júni 1861. Zo slovenských politikov najostrejšie vystúpil proti princípom rakúsko-maďarského vyrovnania a národnostného zákona z roku 1868, ktorý začal platiť v Uhorsku. Za sériu článkov Pravdivé slovo a Čomu nás učia

dejinu v Pešťbudínskych vedomostiach bol odsúdený a väznený. Na protest proti stupňujúcemu sa národnostnému útlaku Slovákov – po zatvorení slovenských gymnázií a Maticy slovenskej – chcel vydaním almanachu Nitra v češtine obnoviť československú literárnu

jednotu, bol to však nereálny, vývinom dávno prekonaný pokus.

„Ku kmeňom a národom, ktoré samy seba akoby vyhrabávajú a v nového človeka k životu povolaného obliekajú, patríme aj my Slováci, dávajúc na vedomie svetu, že ani my nechceme už viac

zakliati hliviť v tej kôre zemskej číreho telesného, nízkého, podlého živobytia, ale túžime vyslobodiť sa zo stavu len práve trpiaceho k zasahovaniu do pásma skutkov oslavujúcich v jednotlivých národoch celé človečenstvo. Cesta najprvšia, ktorou chceme k tomuto cieľu prísť, je upovedomenie v nás všetkého toho, čo sme už skutočne dokázali, čím sme na svete boli a bývali...“

■ NEHYNÚCI ODKAZ

Za zmienku stojí i na povzbudenie súčasníkov môže poslúžiť aj nasledujúca Hurbanova myšlienka: „My teda, Slováci, bárs sme od časov pováľania kráľovstva slovenského (r. 907) boli ticho ukrytí v hlbokých tatranských dolinách, národ bez výbojov a krviprelievania, ľud v neslobode, opustený, predsa sme zanechali šľapaje duchovného života na dokázanie toho, že čo sme pre vonkajšie, zapierajú na nás pôsobiace okolnosti a príhody vtedy uskutočniť nemohli, na tom ani naše životné sily sa nezmarili, a zato zostala nám budúcnosť.“

Materiály z konferencie o živote, diele a odkaze Jozefa Miloslava Hurbana, ktorá sa uskutočnila v Bratislave, budú iste netrpezlivo očakávané a pre Slovensko do ďalšej budúcnosti určite povzbudzujúce, ak nie priam mobilizujúce.

3 OTÁZKY PRE:

Jána AGARSKÉHO, úspešného pedagóga, výtvarného umelca zo Starej Pazovy

Bienále Galérie Slovenského národného domu v Kysáči

• Spolu s ďalšími slovenskými kolegami ste v Galérii Slovenského národného domu v Kysáči otvorili 4. bienále kysáckych akademických výtvarných a užitočných umelcov. Pokiaľ viem, ste Pazovčan, nie je to v rozpore so štatútom podujatia?

Dlhé roky bola centrom výtvarného diania práve Stará Pazova. Viacerí tamojší majstri však umreli, iní sa presťahovali do Nového Sadu, a tak sa strediskom týchto aktivít stal neďaleký ambiciózný Kysáč. V Srbsku je niečo nad tridsať školených umelcov slovenského pôvodu a deväť žijú a tvoria v Kysáči. Ja som desiaty. V rokoch 1988 až 1994 som pracoval v ZŠ Ludovíta Štúra, mal som tam byť, prihlásený som bol na kysácku adresu, tak ma pova-

žujú za Kysáčana. Netreba zabudnúť, že aj moja mama bola z Kysáča. Bienále tu založili pred šiestimi rokmi. Toto je už štvrté, ale za ten čas galéria usporiadala už dvadsaťštyri výstav.

• Aj na Slovensku čínanosťou známy kulturológ Vladimír Valentík, ktorý bienále otváral, hovorí o ňom s uznaním. Ako naň hľadíte vy?

Zúčastňuje sa na ňom jedenásť umelcov – abecedne Ján Agarský, Michal Ďurovka, Ljupka Erg, Viera Fajdovičová-Súdiová, Mária Gašková, in memoriam Nenad Leskovac (účastník predošlých troch bienále), Michal Madacký, Svetlana Miháľová, Miroslav Pavlovič, Milan Súdri a ako hosť Pavel

Pop. Kurátor Michal Madacký vybral na prezentáciu tridsaťdva kvalitných diel zrelých autorov, pričom sú zastúpené všetky výtvarné žánre, ba aj 3D počítačová technika.

• Ale na aktuálnom veľkom jubilejnom projekte UBS s názvom Ambition sme vaše práce nevideli...

Dobre viete, aké sú problémy s transportom prác cez hranice. Na budúci rok nemám v Bratislave nič naplánované. Rád sa však na výstavách UBS zúčastním, ak ma pozvete, možno aj v marci 2017 na Bratislavskom hrade....

Zhovárал sa: Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 49/2016
SI PREČITATE

■ Spomienka na storočnicu narodenia významného slovenského herca Františka Dibarboru
■ Generálny riaditeľ NEOGRAFIE, a. s., Ing. Patrik SCHWAB o hospodárskych výsledkoch roku 2016
■ Uplynulo deväťdesiatpäť rokov od založenia spolku Umelecká beseda slovenská

Ústav pamäti národa je už nepatrične dlho jablkom sváru Sťažností na konanie predsedu pribúda

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Informácie o Ústave pamäti národa, ktoré v ostatnom čase prenikajú na verejnosť, sú veľmi negatívne. Hovorí o nespokojnosti členov dozornej i správnej rady s tým, ako inštitúciu riadi Ondrej Krajňák. Dlhodobé pretrvávajúce problémy pôsobia frustrujúco na verejnosť, čo sa odráža v úplnom nepochopení poslania ústavu. Napokon samotný Krajňák zavádza, keď tvrdí, že pôvodným poslaním ústavu je odhaľovať zločiny minulých režimov a nehľadať možnosti, ako ich schvaľovať. Akoby tu niekto schvaľoval zločiny minulých režimov!

V zákone o tejto inštitúcii tiež je, že ÚPN by mal spolupracovať s pamätníkmi odboja, koncentračných a pracovných táborov, poskytovať im informácie, bádateľské možnosti a metodickú pomoc a propagovať ich činnosť. Verejnosti by mal poskytovať výsledky svojej činnosti. Vydávať a šíriť publikácie o činoch a osudoch jednotlivcov. A práve táto činnosť v ústave pod vedením O. Krajňáka stagnuje.

■ ROZPORUPLNÉ KROKY

Ústav od samého založenia v roku 2002 spoločnosť prijímala rozporuplne. Jeho prvý šéf Ján Langoš patril do okruhu priateľov Václava Havla ako jednoznačný čechoslovakista. Už v tom bol rozpor medzi ustanovizňou, ktorá sa mala zamerať na objavovanie pamäti národa, samozrejme slovenského, a Langošovou

mentálnou výbavou. Mnohí ústav považovali za dobrú trafiku pre neho. Napokon vznikol v čase Dzurindovej vlády, ktorá neprejavovala nijaké vlastenecké city. Zato s veľkou vehemenciou sa ústav chopil dokumentov, ktoré vznikli činnosťou Štátnej bezpečnosti a ďalších bezpečnostných zložiek. Keďže niektoré záznamy ŠtB boli evidentne skartované, iné neúplné, bolo zrejme, že nešlo len o mŕtve spisy, ale o živý materiál, ktorý sa dal všeliako zneužiť – bol akoby „muničák“ s arzenálom politických rozbušiek.

Langoš bol v období 1994 – 1998 poslancom NR SR. V tom čase spôsobil prvú dopravnú nehodu, ale parlament ho nevydal na trestné stíhanie. Tá druhá mu bola osudnou. Po jeho smrti sa čoraz zreteľnejšie objavovali hlasy spochybňujúce potrebu ďalšej existencie ÚPN. Vo verejnosti totiž silno rezonoval prípad straty viacerých

archívnych dokumentov z ÚPN, čo vyšlo najavo až po Langošovej smrti. Bez stopy zmizol jeden personálny spis príslušníka ŠtB a tri agentúrne zväzky. Z archívu ústavu sa stratili aj listy blahoslavenej Zdenky Schelingovej. Ani jedna z týchto kauz nebola vyšetrená.

■ POLITICKÉ TLAKY

Langošovým nástupcom sa stal Ivan A. Petránský. Za jeho éry sa ústav vypracoval na druhé centrum výskumu najnovších dejín Slovenska. Sformoval tím mladých historikov, ktorí si získali obdiv v odbornej i laickej verejnosti, lebo bez rešpektu sa pustili do skúmania bielych miest obdobia rokov 1939 – 1989. Keď sa vláda Ivety Radičovej usilovala o zmenu zákona o pamäti národa, postavili sa na odpor viaceré osobnosti slovenského života. V liste Radičovej uviedli: „Obraciam

Už od čias, keď ÚPN viedol Ján LANGOŠ, ľudia to vnímali ako „trafiku“ za jeho služby VPN.

sa na Vás so žiadosťou, aby sa zákon o ÚPN nemenil takým spôsobom, ktorý umožní kedykoľvek politicky zasahovať do personálnych otázok ústavu.“ Vláda mala pripravené nové znenie zákona, ktoré by umožnilo vplývať na zamestnancov, aby svoje výskumy prispôsobili požiadavkám momentálnej politickej moci, no nestihla ho uviesť do života. Predčasné voľby na istý čas zachránili ÚPN od politických tlakov.

■ OTVORENÝ LIST

Správna rada ÚPN sa už začiatkom roka 2014 obrátila otvoreným listom na poslancov NR SR so sťažnosťou na Krajňáka.

V tomto roku sa Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny oboznámil so správou Dozornej rady ÚPN, ktorá zistila závažné nedostatky v činnosti a riadení ÚPN. Výbor si vyžiadala aj stanovisko Správnej rady ÚPN k zisteným nedostatkom a ona sa v plnom rozsahu stotožnila so všetkými zisteniami dozornej rady. Napríklad, že Krajňák aj naďalej časť zamestnancov šikanuje a diskriminuje. Alebo že postupom Krajňáka došlo k zapojeniu ÚPN do predvolebnej kampane KDĽH či k neefektívnemu a nehospodárnemu nakladaniu s finančnými prostriedkami.

Vláda vytvára nešpecifikovanú kľúčovú finančnú rezervu Žeby nám hrozili horšie časy?

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Deficit verejných financií na Slovensku stále medziročne klesá – od hranice sedem percent v čase krízy majú štátni finančníci v tomto roku ambíciu prelomiť hranicu dvoch percent, lenže k prebytku, ak sa nič nezmení, sa dostaneme až v roku 2019 namiesto plánovaného v roku 2017.

Novinkou je rozpočtová rezerva, ktorú ministerstvo financií navrhlo vo výške sto miliónov eur.

■ DŮVODY POSÚVANIA

„Okrem mnohých iných rezerv tá kľúčová vo výške sto miliónov eur, dá sa povedať, je nepopísaná. Je určená na horšie časy alebo na financovanie projektov, o ktorých dnes možno ani nevieme,“ vysvetlil na rokovaní parlamentného výboru minister financií Peter Kažimír.

Opozičný poslanec Eugen Jurzyca kritizoval vládu za to, že vyrovnaný rozpočet plánuje dosiahnuť až v roku 2019.

„Vláda aktívne odďaluje vyrovnaný rozpočet. Mali by sme možnosť splniť ho v roku 2017 a bude to až v roku 2019. Vláda musí konsolidovať,“ povedal počas rokovania výboru. Toto rozhodnutie však politicky vysvetlil navrhovateľ štátneho rozpočtu s tým, že ide o povolebnú dohodu v koalícii a dodal: „Deficit medziročne klesá. V minulom volebnom období sme ho ukotvili pod tromi percentami, tento rok chceme prekročiť hranicu dvoch percent, budúci rok sa priblížime k jednému percentu

a následne v roku 2019 by sme mali mať prvýkrát v histórii prebytkový rozpočet,“ priblížil záměr kabinetu minister financií.

■ ROZDIELNE POHLADY

Peter Kažimír tiež poukázal na to, že rozdiel medzi príjmami a výdavkami sa znižuje: „Nožnice sa zblížujú. Stúpajú celkové príjmy, kľúčovo preto, že sa krajine darí, rastie ziskovosť firiem, platia vyššie dane a finančná správa sa naučila lepšie vyberať dane. Výdavky síce tiež stúpajú, ale menej ako príjmy, len preto môžeme dosahovať menší deficit.“

Národná banka Slovenska však upozorňuje, že sa spomaľuje dynamika vývoja. Slovenská ekonomika v treťom štvrtroku 2016 podľa očakávaní spomalila na 0,7 percenta z 0,9 percenta v predchádzajúcom štvrtroku (mohli byť za tým investície a export), píše sa v komentári NBS. Spomalenie je jednak prejavom posteurófondového vytriezve-

nia a jednak odrazom mierneho ochladenia zahraničného dopytu.

■ SPOTREBA NERASTIE

Podľa Podnikateľskej aliancie Slovenska (PAS) pokles investícií naznačujú práve slabé tržby stavebníctva v treťom štvrtroku. Kým váhavosť investorov pravdepodobne pretrváva, spotreba domácností by sa podľa PAS mohla rozbehnúť stabilnejším tempom. Pohľad na slabé maloobchodné tržby a nízke dovozy spotrebných predmetov však údajne nedáva vyhladky na dynamizáciu spotreby. Aliancia za rýchlejšim rastom zamestnanosti, než sa očakávalo, vidí silný rast v sektore služieb. V tomto odvetví sa dynamicky rozvíjajú najmä vysoko produktívne odvetvia, ako napríklad IT sektor, centrá korporátnych služieb, poradenstvo a podobne. Viaceré nadnárodné spoločnosti rozširujú v SR svoje aktivity práve v tomto segmente.

VŠIMLI SME SI

Žilinské mažoretky dlhodobo patria medzi špičku vo svojej kategórii nielen v domácom, ale i v zahraničnom meradle. Dokázali to aj na Majstrovstvách sveta MWF-II. Majorette v chorvátskom meste Poreč, odkiaľ si odniesli titul majsteriek sveta.

Žilinské mažoretky – majsterky sveta

Žilinské mažoretky po úspechu prijal aj primátor mesta Igor CHOMA.

K ich významnému úspechu im v minulých dňoch zagratuloval primátor Igor Choma: „Teší ma, že sa žilinskému športu úspešne darí reprezentovať Slovensko vo svete. Po Petrovi Saganovi tu máme ďalšie majsterky sveta. Sú to naše mažoretky, ktoré dokázali, že tvrdá práca prináša ovocie. Touto cestou chceme poďakovať vedeniu Centra voľného času a vedúcim krúžkov, že sa venujú našim deťom a ich práca prináša úžasný výsledok.“

Na tejto celosvetovej prehliadke sa zúčastnilo takmer štyridsať súťažiacich kolektívov mažoretiek z pätnástich krajín. Víťazstvo si odniesli žilinské mažoretky Diana z Centra voľného času na Kuzmányho ulici v Žiline pod vedením vedúcej súboru Ludmily Štefkovej a tréneriek Andrey Funtikovej, Lucie Luptáckovej a Ivany Matejkovej. Vicemajsterkami sveta vo svojich kategóriách sa stali Simonka Bollová a Anetka Šumpliková, najmladšie zverenkyne mažoretiek získali štvrtú priečku a v kategórii senioriek – baton veľká formácia – patrilo Žilinčankám absolútne prvenstvo. Žilinské mažoretky sa už teraz pripravujú na najbližšie Majstrovstvá sveta, ktoré sa v roku 2018 uskutočnia v Kapskom meste v Juhoafrickej republike, kde budú Slovenky obhajovať majstrovský titul.

(pč)
Foto: Úrad ZSK

Víťazstvo Trumpa urýchlí agóniu spornej transatlantickej kooperácie Projekt zámorských dohôd sa roztápa

Transatlantická dohoda o obchodnom partnerstve TTIP – najradšej by sme slovo partnerstve písali s úvodzovkami – sa mení na kopy nepotrebných papierov. Politicky je dohoda mŕtva a nikto ju tak skoro neoživi. Budúci prezident USA D. Trump tak ešte desiatky dní pred nástupom do úradu odkázal doteraz hlučnej a slepej Európe to, čo jej na demonstráciách pripomínali dlhé mesiace státisíce jej obyvateľov.

Paradoxne až Donald Trump dokázal prebudiť bruselských úradníkov. Tí by sa teraz mali začať urýchlene zaoberať prípravou legislatívnych podkladov pre spravodlivejšiu dotačnú politiku, mali by pripraviť zákony proti nadnárodne podporovanej obchodnej konkurencii a nemali by obísť ani nastolenie normálneho spravodlivého neprotekčného ekonomického fungovania všetkých podnikateľských subjektov v celej Európskej únii, nielen v jej „demokratickejšej“ časti. A mali by sa konečne zobudiť aj tí „slovenskí“ politici, ktorí do poslednej sekundy tárali o tom, aká bude práve TTIP pre Slovensko nenahraditeľným a prospešným dokumentom.

Európsky parlament prijal uznesenie o TTIP ešte v júli 2015. Rezolúcia ponúkla právne nezáväzný text ako rozhodujúci pre obchodných vyjednávačov. Signalizoval, za akých podmienok by Európsky parlament napokon ratifikoval alebo odmietol obchodnú dohodu. Lenže viac než tridsaťštyri percent poslancov Európskeho parlamentu odmietlo kontroverzný text. Niekoľko jednoznačných odmietnutí prišlo od

poslancov zo strednej a z východnej Európy, ktorí väčšinou nasledovali všeobecný postoj ako európske poli-

ČO INÍ NEPÍŠU

tické skupiny, ktorých strana je spojená Európskym parlamentom.

Radikálne zamietavý postoj k TTIP zaujali poľnohospodári a chemický priemysel. Odstránenie dovozných ciel a jednoduchšie schvaľovacie procesy na umiestňovanie potravín zo Spojených štátov amerických, čo by vo výsledku umožnil

podpis TTIP, mohli ohroziť pracovné miesta v týchto odvetviach.

Európska únia však nedávno ratifikovala dohodu CETA s Kanadou. Zaznelo všeobecné vychvaľovanie tohto rozhodnutia, niekoľko nič nevriacich fráz a médiá publikovali fotografie spokojných tvárí politikov. Aj tých našich. Kto si však v tejto súvislosti všimol obrovskú nadúrodu obilia v Európe? Kto si všimol, že z územia štátov bývalého Sovietskeho zväzu smerujú obilím naložené vlaky do Európy, už aj tak preplnenej touto komoditou? A kto si dal podpis dohody CETA do súvisu s faktom, že Kanada je jedným z najväčších exportérov pšenice na svete? Nikto.

Otázne je, či sa našim poľnohospodárom oplatí ešte vôbec obilie zasiat. Ale to už je budúcnosť, žiaľ, nie príliš svetlá. CETA púšťa do európskeho kožucha veľmi neprijemnú obchodnú blchu z Kanady. Že je to naozaj tak, ukáže už najbližší produkčný rok. Potom tie veselé tváre európskych politikov bude asi treba zverejniť na stránkach novín a na televíznych obrazovkách nanovo.

Ján ČERNÝ
Ilustračné foto: internet

Nežné novembrové klamstvá

Ludovít ŠTEVKO

Pol roka pred 17. novembrom sme vedeli, že jakešovsko-pezlárovský systém socializmu je neudržateľný. Už vtedy sa hovorilo o chartistovi Václavovi Havlovi, ktorý má po veľkom tresku vystriedať Husáka. To, že česká „sameťová revolúcia“ a slovenská „nežná revolúcia“ mala dopredu napísaný scenár a dobre utajeného režiséra, sme sa dozvedeli až oveľa neskôr.

Najprv bola Charta 77. Jiří Wolf, signatár Charty, antikomunista a politický väzeň, neskôr napísal: „V bytech šlechty Charty se jídlo nakupovalo výhradně v Tuzexu! Každý svátek v těchto rodinách, narozeniny a jiné slavnosti, to vše se odbývalo v neuvěřitelných žrancích a chlastu!“ Po nežnej revolúcii sa z chartistov stali hrdinovia novembrových tribún. Na Antichartu, ktorú podpísali mnohí komunistickí funkcionári i celý rad

českých a slovenských hercov, sa rýchlo zabudlo. Mnohí z nich sa preorientovali z jedného dňa na druhý: stali sa liberálmi a oslavovanými nositeľmi novej ideológie.

Václav Havel, priemerný dramatik, neschopný politik, ale schopný intrigán, sa stal prezidentom po tajnej dohode s komunistickým predákom Mariánom Čalfom za chrbtom OF a VPN. Pre Dubčeka napriek jeho popularite v scenári revolúcie nebolo primerané miesto. Rola protagonistov bola určená iným. V jednom zo svojich prvých prejavov k ľudu Havel povedal: „Dvacet let tvrdila oficiální propaganda, že jsem nepřítel socialismu, že chci obnovit kapitalismus, že jsem ve službách světového imperialismu, od něhož přijímám tučné výslužky, že chci být majitelem různých podniků. Slibuji vám, že funkci prezidenta

vezmu na jedno volební období, ale pak bych se chtěl věnovat práci dramatika... Také vám slibuji na svou čest, pokud se za mého volebního období nezlepší životní úroveň, sám odstoupím z funkce. Žádné gigantické zdražování nebo

KOMENTÁR

dokonce nezaměstnanost, jak to panikáři systematicky šíří, nic takového nepřipravujeme... Již nikdy do žádného paktu nepůjdeme.“

Kto si už spomenie na tie novembrové dni plné eufórie? Havlove sľuby odviaľ vietor, všetko je inak. Zdiveli sme. Za dvadsať rokov po nežnom prevrate sa kriminalita stala natoľko bežnou, že si bez nej nevieme predstaviť nijaké televízne správy. Inou vymoženosťou novembra sa stala divoká privatizácia. Vznikla kasta miliónárov i kasta bez-

domovcov, chudobných, nezamestnaných a odvrhnutých. Keď obsadil kreslo predsedu NR SR Richard Sulík, zrušil deň otvorených dverí v parlamente, ktorý sa konal tradične na Deň ústavy, a presunul ho na 17. november. Bolo to symbolické gesto. Za dvadsaťjeden rokov sme zažili všelijaké gestá a kopance, len nežnosti sa nám nedostalo.

Od novembra 1989 prešla naša spoločnosť prudkými zmenami. Pokojne by sme ich mohli nazvať aj revolučnými, hoci samotný pojem revolúcia v tomto prípade nevystiňuje klasický revolučný model náhleho násilného zvratu. Zaslulou novembra, navzdory nesúlhlasu „novembrových hrdinov“ získali Slováci vlastný štát. Bol to nemalý zisk v správnom historickom okamihu. Čo prišlo potom, všetky nádeje a sklamania patria do arzenálu očakávaní a nespĺnených snov, ktoré sprevádza každá spoločenská premena. Ideály davu štrngajúceho kľúčmi sa nenaplnili. Divoký kapitalizmus, o ktorom sa na tribúnach nehovorilo, väčšinu národa zastihol nepripravenú na tvrdú realitu nastávajúceho života. Ponovembrový vývoj nás zasiahol vystrašených a pasívnych. Rýchlo a bez morálnych škrupúl

sa zorientovala iba desaťpercentná menšina, ktorá si rozdelila spoločné bohatstvo. Niektorí sa stali z večera do rána milionármí, mnohí však skončili v sociálnej pasci a prišli o prácu i strechu nad hlavou.

Celkovo sa náš obzor rozrástol o nové nepoznané veci, o reálne fyzické i národné bezdomovectvo, o slobodu kričať do sveta hocijaké nezmysly, o slobodu cestovať, o možnosť konzumovať ustrice a lososa namiesto socialistického vianočného kapra, o možnosť kupovať si autá všetkých svetových značiek. Pravda, ak na ne máme. Nostalgie za bývalým režimom je po dvoch desaťročiach pojmom bez obsahu. Veteráni prehratej studenej vojny pomaly dožívajú svoj dôchodkový vek pri nízkych penziách na hranici živorenia a mladá generácia sa bojí, že doma nenájde prácu, ktorá je okrem bývania to najcennejšie pre život. Stratili sme pocit bezpečia. Slovo mafia, ktoré sme doteraz poznali iba z talianskych filmov, sa stalo pre nás každodenným mediálnym chlebom, verbálnou komunikáciou v parlamente, realitou života. November 1989 sme neoslávili v opojení, lebo pravda a láska nezvíťazili nad ľzou a nenávisťou.

Oranžové tupé v Bielom dome...

Eva ZELENAYOVÁ

Verejnoprávny rozhlas a televízia sa každým dňom viac a viac vzdalujú od svojho poslania. Redaktorka Zuzana Hanzelová na sociálnej sieti informovala, že sa rozhodla založiť projekt, v ktorom budú novinári chodiť po slovenských školách presvedčať deti, aby mainstreamovým médiám verili. Na prvú prednášku sa vybrala do Hlohovca, kde stredoškôlkom „otvárali oči“ s redaktorkou Dennika N Monikou Tódovou. Tou novinárkou, ktorá na nedávnej tlačovej konferencii Mariána Kočnera zaútočila na jeho slovami: „Vás štve, že si neviete kúpiť novinárov.“ Podnikateľ na tlačovej konferencii zverejnil esemeskovú i mailovú komunikáciu medzi niektorými politikmi a novinármi, ktorá nastavila nelichotivé zrkadlo slovenskej žurnalistike. V ňom verejnové média klesli svojou úroveňou

hlboko pod bulvár. Nie je to síce nič neočakávané, veď šéfom RTVS je bývalý šéf Markízy Václav Mika a šéfom spravodajstva RTVS bývalý šéfredaktor Markízy Lukáš Diko. Zdá sa, že s bývalým redaktorom Markízy, neskôr hovorcom minis-

POZNÁMKA

tra spravodlivosti Daniela Lipšica a v súčasnosti poslancom NR SR za OĽANO-NOVA Gáborom Grendelom má veľmi blízky vzťah.

Prezidentské voľby v USA boli ďalšou previerkou verejnoprávnosti slovenského rozhlasu a televízie. K výsledku volieb sa viaceré osobnosti svetovej politiky vyjadrili, že išlo o zlyhanie mainstreamových médií, ktoré neprípúšťali iný výsledok ako víťazstvo Hillary Clintonovej. Ani na Slovensku nebola situá-

cia v hlavnoprúdových médiách iná. Dokonca ani vo verejnoprávnych. Premiér Robert Fico situáciu komentoval slovami, že svet a Slovensko sú úplne iné, ako ich opisujú médiá. No tie tzv. slovenské prekračovali únosný rámec hodnotenia prezidentských kandidátov. Z Donalda Trumpa si robili priam posmech. Po voľbách RTVS nenáležite využila ženskú skupinu Pussy Riot, mimochodom považovanú za jednotku zvrhlosti, a jej protitrumpovskú skladbu Make America Great Again, aby ponížili víťaza volieb v USA. Na vytvorenie obrazu o novom americkom prezidentovi použila punkovú formáciu odsúdenú za výtržnosti motivované náboženskou neznášanlivosťou. To možno považovať aj za urážku kresťanov na Slovensku.

Ešte ďalej zašiel moderátor Branislav Dobšínsky v relácii Sobotné

dialógy. Hostom relácie podsúval svoje zdesenie z Trumpa a europoslancu Ivana Štefanca doslova zmrazil otázkou, čo si myslí o tom, „že to oranžové tupé bude vládnuť Bielému domu?“

Prešľapy RTVS sú také očividné, že už dávno mali byť na programe Výboru NR SR pre médiá a kultúru, ktorý by ich mal rázne riešiť. Už dávno mali byť vyvedené konzekvencie voči generálnemu riaditeľovi Mikovi. Verejnoprávna inštitúcia nie je na to, aby šírla nenávisť a ovplyvňovala vzťahy medzi Slovenskom a USA. Europoslanec Eduard Kukan v diskusnej relácii O päť minút dvanásť veľmi diplomaticky naznačil, že USA sú náš spojenec, a preto by sme si nemali robiť z ich prezidenta posmech. A je jedno, čo si súčasné zloženie americkej ambasády v SR myslí o Trumpe. Americká politika sa nerobí na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave! A mali by si to uvedomiť aj všetci jej nadbiehači.

Slovensko potrebuje obrodu dovnútra. Tá sa môže začať iba vtedy, keď sa politici nebudú vzdávať svojej povinnosti pracovať na prospech národa. A začať môžu od RTVS.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Azda najkrajšie kníhkupectvo na Slovensku je v Poprade. Nedávno tam bez okolov zrútili veľikánsku stavbu obchodného domu, ktorý držal pohromade – tak dobre ako ten, čo je v strede Bratislavy, len preto, aby postavili nový. Teraz oslávili prvé „narodeniny“ novodobého chrámu nákupov. Kaviareň, kde predávajú knihy, má veľkú stenu zo skla. Za ňou je terasa so stenami pokrytými drevenými doštičkami, čo navodzujú dojem, ako keby to boli drevené šindle. Útulné pohodlie a výhľad na Tatry za každého počasia. Z mnohorakých kresiel a stoličiek máte výhľad aj na knihy a svet okolo nich. Všetky americké filmy, ktoré sa práve premietajú, si tu môžete prečítať – každý US film je tu aj v podobe knihy vyloženej tak, že bje do očí, láka.

Tisícročná včela, teda román Petra Jaroša, podľa ktorého rovnomenný film vznikol, je v regáli s nápisom Slovenská próza. Zrak priťahuje polica s najpredávanejšími knihami. Na prvom mieste je Harry Potter,

na druhom celoročný kalendár pre fitness. A na treťom mieste Jozef Banáš a jeho Siedmy kód! Na šiestom je učebnica angličtiny, odporúčaná ministerstvom školstva.

Prečo všetko so všetkým súvisí

Dušan D. KERNÝ

Na veľkom pulte noviniek vytýča vyše šesťstostranový preklad knihy o Stalinovej dcére a vyše šesťstostranový preklad knihy o americkom ministrovi obrany v čase, keď USA viedli útočné vojny, ktoré dodnes rozvracajú značnú časť sveta. Uprostred v tejto spoločnosti sa skvie najnovšia kniha Lubomíra Feldeka Životopis vo veršoch. Je to k jeho osemdesiatke. V jednom z príbehov píše o Mirovi Dobrovodskom, ktorý ohromoval hostí úchvatným predstavením pri jedení krabov v reštaurácii pri vodách zátoky Chasepeake.

návšteve, možno asi tej, kde bol aj Feldek, po prevrate, po zániku starého režimu sa na trávniku záhrady Mirovho domu pri Atlantickom oceáne v dobrom rozpoložení „zostavovala“ prvá vláda tohto slovenského štátu. A napokon ani to, čo dojalo všetkých jeho spolužiakov a známych – Miro, ktorý naučil mnohých Slovákov, čo je to krab a aká je to pochúťka, povedal, že jeho prach treba rozsypať vo vodách Chasepeakeskej zátoky. Chcel sa tak vrátiť k svojim obľúbeným krabom, lebo sa nevedel rozdeliť medzi Ameriku a Slovensko.

Neviem, či sa posledná vôľa tohto Žilincana – nechcieť mať svoj hrob – naplnila. Ostro, páčivo to preniká do duše, srdca. Miro nie je totiž jediný. Poznám ľudí, ktorí sa chcú dať vysypať

do Dunaja, aby takto spojili krajiny, kam po roku 1968 odišli, s tou, kde sa narodili.

Knihu o Stalinovej dcére, ktorá leží rovno vedľa Feldekovej, prekladal muž, ktorý je doma v angličtine, nemčine, španielčine a, samozrejme, brilantne v cieľovom jazyku – v slovenčine. Z jeho stola zišlo v posledných desiatich, pätnástich rokoch viacero pozoruhodných prekladov. To prípadného záujemcu upozorňuje nielen na knihy týkajúce sa dejín tejto časti Európy, ale aj to, že prekladateľ má po dlhé dve desaťročia

po roku 1968 vo vydaných prekladoch pozoruhodné prázdno. Týkalo sa to nielen jeho prekladov, ale aj celého osobného života a života rodiny. Ale keďže nikam zo Slovenska ani on a ani rodinní príslušníci neodišli, nakoniec sa s príchodom nového režimu stal starodôchodcom. A obľúbil si vlaky aj preto, že starodôchodcovia zväčša už nenahrádzajú svoje staré škodovky novými modelmi.

To, že spomínané knihy ležia vedľa seba, nie je aranžérska náhoda. Je to ruka osudovej náhody. Ukazuje, ako sa nedajú prežiť dejiny tohto mesta, tejto krajiny rozdelovať, ako zapadajú do seba a tvoria jeden celok. Nedá sa z nich vyskočiť, nech už by sme chceli svoje životopisy písať vo veršoch či v próze. Knihy sa môžu písať, a aj sa píšú, samozrejme, oddelene. Ale nech už je snaha aranžovať ich akokoľvek a v akomkoľvek prostredí, jedno je isté – každá z nich je len časťou prežitého. Pre niekoho prežitého na slnečnej strane ulice, na výslní všetkých režimov, pre iného na tienistej strane tej istej ulice.

SEBAOBRAHA

Správa Európskej komisie v tomto roku upozornila, že školskú dochádzku ukončí v Európe predčasne až osemdesiat percent Rómov. Nedostatočné vzdelávanie, no aj iné faktory, ako napríklad celková zaostalosť regiónu, spôsobuje, že mnohé osady bojujú s takmer stopercentnou nezamestnanosťou. Podľa odhadov žije v rómskych osadách a getách menej než štyridsať percent z celkového počtu Rómov na Slovensku. Atlas rómskych komunít v roku 2014 narátal okolo osemsto osídení, kde žijú. Zhruba tristo dvadsaťpäť z nich je oddelených od obce, kde žije väčšinové obyvateľstvo.

Vžitie mýtov a výskumy

Podľa odborníkov sú záležitosti okolo rómskych osád často mýtizované a väčšinou neopodstatnené. Otázky o nečistote, narkománii či promiskuite rómskych osadníkov rozoberali na konferencii Akadémie rómskych štúdií, ktorú nedávno organizoval Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied. „Aj v tých najsegregovanejších oblastiach nájdete posvätný vzťah k fyzickej čistote,“ upozornil antropológ Andrej Belák.

Odborníci hovoria, že neplatí tvrdenie, že by ľudia v osadách vo veľkom holdovali návykovým látkam. „Rómski chlapi sa nelíšia vo výskyte fajčenia od nerómskych chlapcov. Naopak, rómske dievčatá fajčia menej než ich nerómske rovesníčky,“ poznamenala Andrea Madarasová-Gecková z Ústavu psychológie zdravia Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. „V osadách sa nenosí zvyk spať sa do nemoty, ako to niekedy vidieť u vidiečanov z majority. Na opilstvo najnižších vrstiev sa tam hľadí cez prsty.“ Podobné je to vraj s ilegálnymi drogami. Keď sa aj niekde objavia, zväčša dokáže komunita riešiť problém bez pomoci zvonku, tvrdia odborníci. Neplatí vraj ani to, že by Rómovia z osád sedeli doma a nič nerobili. Podľa Madarasovej-Geckovej napríklad rómske ženy trávia viac času prácou okolo domu a v domácnosti ako nerómske. „Keď musí štvor- alebo šesťčlenná rodina vyžiť z dvesto eur, je nútená makat. Lenivosť určite nie je to, čo by ste tam videli na dennom poriadku.“

Odborníci tiež tvrdia, že nepodložený je i mýtus o vysokej promiskuite či incestnom správaní sa obyvateľov osád. Sexuálny vzťah medzi príbuznými – incest – sa podľa Beláka v osadách považuje za neprijateľný. „Len ťažko si predstaviť, že by sa tam vo veľkom dialo niečo, čo je považované za veľmi škaredú vec“. Platí však to, že v osadách je vyššia pôrodnosť, a to aj v skupine dievčat, ktoré ešte nedosiahli dospelosť. Oproti prvej polovici 20. storočia síce špecialisti na demografiu zaznamenali pokles – v priemere z viac než šesť detí na jednu ženu na súčasných vyše štyri deti na jednu rodičku. Miera plodnosti je však výrazne vyššia než vo väčšinovej populácii, kde je menej ako dve deti na jednu ženu. Sociológia považuje za jednu z príčin obmedzený prístup Rómov k antikoncepcii.

V rámci zdravotnej starostlivosti platí, že čím segregovanejšia a chudobnejšia osada, tým horší zdravotný stav. To sa odráža aj v nižšom veku dožitia. Do ambulancií je pre ľudí z osady zväčša ďaleko a v komunite chýbajú informácie, na koho sa možno obrátiť. Jednoznačným faktom je, že vylúčené lokality naďalej patria k tým, kde najviac ľudí dosahuje len základné vzdelanie, a to je výzvou do budúcnosti pre štát aj pre EÚ...

Robert LANDIS

Slovensko je historicky tradičná kúpeľná destinácia
Perla zdravia a oddychu pod Magurou

Zhováral sa Jozef BENADOVSKÝ a Maroš SMOLEC – Foto: archív KLÚ MV SR Družba

Slovensko je bohaté na minerálne pramene a kúpeľné miesta. Ešte počas rakúsko-uhorskej monarchie sa v slovenských kúpeľných mestách zotavovali aj významní predstavitelia európskych kráľovských dynastií a šľachty. Ani komunistický režim na tento slovenský prím nezabudol – a aj keď v duchu socialistického rodinkárstva – investoval do kúpeľných miest nemalé zdroje. Útlm nastal po príchode demokracie. Mnohé menšie i väčšie sanatória boli sprivatizované a ich noví majitelia sa o ne nedokázali postarať. Iné komerčné prevádzky vydržali. Jednoduché to nemajú ani zariadenia napojené na štát. O situácii v slovenskom kúpeľníctve sme sa porozprávali s riaditeľom Kúpeľno-liečebného ústavu Ministerstva vnútra SR Družba plukovníkom MUDr. Martinom TARCALOM.

• **Kúpeľníctvu sa venujete už dlhé roky. Ako by ste situáciu v tomto liečebnom prostredí hodnotili dnes? V akom stave sa nachádza slovenské kúpeľníctvo?**

V európskom kontexte je Slovensko považované za tradičnú kúpeľnú destináciu s dávnou históriou. Prvá zmienka o Bardejovských Kúpeľoch, v ktorých sa náš Kúpeľno-liečebný ústav MV SR Družba nachádza, pochádza z roku 1247, keď uhorský kráľ Bela IV. podaroval územie dnešných kúpeľov aj s prameňmi mestu Bardejov. V roku 1809 sa v Bardejovských Kúpeľoch liečila druhá manželka cisára Napoleona I. Mária Luiza, neskôr ruský cár Alexander I. a v roku 1895 cisárovna Alžbeta, manželka cisára Františka Jozefa I. Najväčší rozmach kúpeľov nastal po druhej svetovej vojne – po roku 1955, keď sa Bardejovské Kúpele dostali do zoznamu desiatich kúpeľných miest v bývalom Česko-Slovensku, ktorým bolo treba venovať osobitnú starostlivosť a prioritu. Slovenské kúpeľníctvo v súčasnosti poskytuje následnú zdravotnú starostlivosť formou kúpeľnej liečby pre poistencov zdravotných poisťovní, rehabilitačné pobyty, rekondičné pobyty a regeneračné pobyty. Vo veľkej miere sa otvára samoplátcom z domova aj zo zahraničia. V súčasnosti sa nachádza na vzostupe. Ľudia si uvedomujú cenu svojho zdravia vyhľadávajú miesta na liečenie, oddych a regeneráciu pracovných síl.

• **Vláda Slovenskej republiky po dlhých rokoch objektívne zhodnotila náročný stav slovenského kúpeľníctva. Chce prijať osobitné stimuly na jeho rozvoj. Ako hodnotíte tento záväzok slovenského kabinetu?**

Positívne hodnotím, že vláda SR sa zaoberá problematikou kúpeľníctva. Osobitné stimuly na rozvoj kúpeľníctva by som privítal. Oblasť zdravotníctva si

Kúpeľno-liečebný ústav MV SR Družba víta klientov náručou zelene.

vyžaduje osobitnú pozornosť a, samozrejme, financie.

• **Je možné formou vládnych stimulov pomôcť kúpeľníctvu alebo by mali jeho problémy vyriešiť zásady trhu a voľného obchodu? Veď v súčasnosti na Slovensku prevádzkujú veľké kúpeľné domy súkromní majitelia.**

Oblasť zdravotníctva je verejná služba. Existujú aj štátne zariadenia, na ktoré by štát nemal zabúdať. My sme jedným z nich. Poskytujeme svoje služby silovým rezortom (príslušníkom policajného zboru a vojakom vojsk ministerstva obrany). V prípade voľných kapacít liečime poistencov zdravotných poisťovní a svoje služby poskytujeme aj širokej verejnosti. V ostatných rokoch aj zahraničným záujemcom.

• **Bardejovské Kúpele sú jedným z najznámejších miest pre kúpeľnú liečbu, rekonvalescenciu, oddych a relax. Čím sú také výnimočné a ako hodnotíte situáciu práve v Bardejovských Kúpeľoch?**

Bardejovské Kúpele sú perlou zdravia a oddychu. Nachádzajú sa päť kilometrov severne od mesta Bardejov, bohatého na kultúrno-historické

pamiatky, v nadmorskej výške 325 metrov nad morom. Majú výborné klimatické podmienky s priemernou ročnou teplotou 13,1 stupňa Celzia, čistý bezprašný vzduch a najmä jedinečné minerálne pramene.

• **V rámci areálu Bardejovských Kúpeľov pôsobí už od roku 1978 aj Kúpeľno-liečebný ústav MV SR. Patri pod ministerstvo vnútra. Aká je teda vaša pozícia na v slovenskom kúpeľníctve?**

Tradičia kúpeľníctva v Bardejove sa začala písať už v ranom stredoveku.

O ČOM JE REČ

Rád by som dnešnú glosu venoval osobnosti nedávno zomretého Augustína Mariána Húska. Boli sme krajanmi – z dolného Liptova, teda aj dušou boli sme si blízki, keďže on sa narodil v Hubovej (voľakedy sa dedina nazývala Gombáš) a ja som zas vyrastal v neďalekých kúpeľoch Lubochňa. To nás veľmi zbližovalo. Ešte nedávno, pri prezentácii mojej knihy Zlatá voda, mi so zaujatím rozprával, ako sa s mojim otcom pred vojnou zúčastnili v Demänovej na stretnutí s prezidentom Benešom. Do Demänovej sa vraj viedli osobným autom s mojim strýkom, čo bol vraj pre neho prvý veľký detský zážitok, veď áut vtedy ešte nebolo. Preto som bol hrdý i potešený, keď sa Gusto Húska stal po prevrate 1989 ministrom pre privatizáciu.

Ale nie o tom som zamýšľal písať: rád by som pripomenul jeho vzácnu knihu Svedectvo o štátotvornom procese. Toto je neobyčajne dôležitý dokument o tom, čo predchádzalo vzniku druhej samostatnej Slovenskej republiky. Gusto bol veľmi skromný človek, aj keď popri Mečiarovi práve jeho treba považovať za hlavného architekta slovenskej štátnosti. V knihe, ktorú spomínam, vecne o sebe píše:

„S vervou som robil od začiatku šesťdesiatych rokov 20. storočia do deväťdesiatych rokov 20. storočia človeka vedy, človeka, ktorý vážne bral svoje intelektuálno-vedecké poslanie v spoločnosti... Na brehu osobného kmetovstva som dostal zrazu príležitosť stať sa profesio-

Architekt slovenskej štátnosti

Peter ŠTRELINGER

nálnym slovenským politikom... Nie som a nebol som politicky charizmatická osobnosť. Viem sa ohodnotiť,“ dodáva a zároveň pripúšťa, že vlastenecká verejnosť oceňuje jeho programováciu, sprostredkováciu a neobľomne slovenskú vlasteneckú prácu. Výsledky parlamentných volieb v júni 1992 legitimovali víťazov volieb v ČR (ODS) a na Slovensku (HZDS), aby začali rokovanie o riešení česko-slovenskej otázky. V slovenskej delegácii od prvého (štartovacieho) rokovania, ktoré sa konalo 9. – 10. júna v Tugendhatovej vile v Brne, sa zúčastňoval popri predsedovi vlády V. Mečiarovi na stretnutiach práve A. M. Húska. Ostatní členovia delegácie sa striedali. Takže práve jeho

možno považovať za korunného svedka vytvárania podoby samostatného demokratického slovenského štátu.

„Štátotvorné procesy sa neuskutočňujú v anonymnom priestore a neurčitom čase,“ zaznamenáva vo svojom Svedec-

ktorú pravidelne rok čo rok oslavujeme aj my ako štátny sviatok, by sa nikdy nemohla uskutočniť bez spolupráce sovietskej a americkej spravodajskej služby. Svetové spravodajské služby, zvlášť americká a ruská, nasadili do disidentských centrál svoje „kukučie vajčka“. Dnes už všetci dobre vieme, koľko bolo aj v Charte 77 konfidentov ŠtB. A koľko tam bolo agentov CIA, KGB či iných (nemeckej, francúzskej či britskej tajnej služby), to si možno iba domyslieť.

„Preto sme chceli využiť prírodnú chvíľu dočasného veľmocenského vákuu na to, aby sa už na konci dvadsiateho storočia rátať aj so slovenskou národnou štátnosťou,“ napísal vo Svedectve o štátotvornom príbehu A. M. Húska. Česká verejnosť je stále, ešte aj dnes, po vyše štvrtstoročí presvedčená, že za „rozpad Česko-Slovenska“ môžu najmä Slováci. Neraz pri osobných diskusiách musím presvedčať svojho českého diskutéra, že iniciatíva na rozdelenie bola najmä na českej strane. A. M. Húska nemá o tom nijaké pochybnosti.

„Na rozchod so Slovenskom sa české elity „duševne“ pripravovali už vyše roka pred voľbami '92, inými slovami rozchod im väčšinou viac vyhovoval, ako nevyhovoval (!!!). Taká je pravda.“

Ohlasy volieb prezidenta USA sú pre mnohých bolestným procesom Trumpov budíček pre Európu

Dušan D. KERNÝ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Až do polovice januára 2017, do nástupu nového prezidenta Spojených štátov amerických do úradu, budú trvať dohady, analýzy, predpovede o tom, akým prezidentom Donald Trump bude, akou bude jeho politika. Medzi zaujímavé a pozoruhodné ohlasy patria dnes práve reakcie tých osobností, ktoré Trumpa podporovali alebo jeho zvolenie predpokladali.

Šok z volieb vidno najväčšie na reakciách v Rusku. V podstate všetky výrazné mediálne osobnosti, ktoré podporovali niekdajšieho prezidenta Jelcina a dlhodobo patria ku kritikom a odporcom súčasného prezidenta Putina, sa spamätávajú zo šoku, lebo jednoznačne stáli na víťazstvo Hillary Clintonovej. Teraz sa doslova preberajú ako z bezvedomia veľkými rozbormi, v ktorých zdôvodňujú, prečo tak skalopevne do poslednej chvíle tvrdili, že vyhrá kandidátka Demokratickej strany. Keďže ide o mediálne známe osobnosti, je to natoľko zábavné čítanie, že treba sa aspoň zmieniť o tom, ako hovoria o svojej studenej sprche. Ďalším ruským paradoxom je, že domáca letecká spoločnosť dala pri príležitosti víťazstva Donalda Trumpa do predaja tisíce mimoriadne lacných leteniek do tridsiatich siedmich destinácií. Tým ukázala, ako sa dobre orientuje v reklamných ťahoch pôsobenia na ruskú verejnosť, ktorej bol a je bližší Trump. Pokiaľ ide o závažné otázky medzinárodnej politiky, iste nie je náhoda, že v deň, keď prezident Putin telefonoval a blahoželal novozvolenému prezidentovi Trumpovi, začali sa po dlhej prestávke, ktorú si vynútila kritika Západu sprevádzaná masívnou mediálnou podporou, nálety ruských leteckých síl z ruskej lietadlovej lode v Stredomorí na islamistov v Sýrii.

■ ZÁPLAVA PEŇAZÍ

Medzi osobnosťami, pre ktoré nebolo zvolenie Donalda Trumpa

Víťazné slogany a výroky D. TRUMPA mobilizujú aj rozdeľujú Američanov i svet.

šokom, patrí aj Hugo Portisch, komentátorská legenda rakúskej televízie, dlhé desaťročia dobre známa z vysielania ORF na značnej časti Slovenska. Medzi prvé dôvody, pre ktoré nevyučoval a skôr očakával zvolenie D. Trumpa, patrí u nás málo zdôrazňovaný fakt, že pred tromi rokmi sa prijalo nariadenie, podľa ktorého sa v USA už nemusia deklarovat príspevky stranám. Podľa Huga Portischa to bolo „požehnanie pre peniaze, ktoré mal Trump k dispozícii – a nielen tie, lebo počas celej tejto kampane sa zozbierala rekordná, nevidaná suma“.

Druhým argumentom Huga Portischa bolo, že Hillary Clintonová bola slabá kandidátka. Nemala dostatok charizmy a na rozdiel od Trumpa, ktorý – nech už je akýkoľvek – vedel zaujať a mal veľkú publicitu

a ohlas v TV, ako aj na internete. Treťou argumentom však je, že v USA vládne atmosféra proti establišmentu. Dnes vôbec vyhráva každý, kto sa postaví proti establišmentu, kto hovorí proti establišmentu, už len to dnes v politike stačí. Celkovo vládne nedôvera k politike, ľudia nerozumejú mnohým rozhodnutiam, veci sú prívratne zložité a občania majú dojem, že nevedia, čo sa vlastne deje. Mnohí stratili zamestnanie, a aj keď získali nové, museli sa preorientovať, a tak oficiálnym miestam nedôverujú.

Politika sa dnes musí naučiť hovoriť s ľuďmi, musí dobre vedieť zdôvodniť svoje rozhodnutia a postupy. A Clintonová stratila, pretože hovorila jazykom Washingtonu, nehovorila o nijakej zmene kurzu. A napokon jej poškodilo aj to, že ako bývalá prvá dáma kryla aféru

jej muža Billa Clintona s Monikou Lewinskou.

■ POTREBY NATO

Hugo Portisch v rozhovore pre kresťanský orientovaný denník Der Kurier, pokiaľ ide o Donalda Trumpa, povedal, že nie je zneistený. Nič sa nebude jesť také horúce, ako sa uvarilo. Víťazstvo Trumpa však musí byť pre Európu budíček. Čo je všetkým jasné, to je nevyhnutnosť, na ktorej sa zhodujú všetci experti: Európa bude musieť dávať viac peňazí do NATO, Amerika už nebude hrať pre Európu veľkého brata ako doteraz. Z toho vyplýva aj to, že Donald Trump po nástupe do úradu amerického prezidenta a ruský prezident Vladimir Putin sa budú pokúšať navzájom si vyjsť v ústrety. Dá sa to povedzme predstaviť v Sýrii a nedá sa vylúčiť, že USA s Donaldom Trumpom sa zmieria s tým, že sýrsky prezident Assad je prijateľný. Druhou veľkou témou je otázka sankcií proti Rusku, kde prezident Putin dúfa na zmenu, na prelom.

■ ZÁPAS O EURÓPU

Prečo musí byť nástup Trumpa pre Európu budíčkou? Lebo napríklad dôjde k dohode na Blízkom východe, z toho Európa musí vychádzať. Dôjde k dohode, ku ktorej Obama nikdy nebol schopný dôjsť, a to bude pre Európu nepohodlné. Európa sa musí dať rýchlo dovedna, priam bleskovo, a z toho pochopenia nemožno vynechať štáty východu Európy. A musí to ďalej rozvíjať, inak sa ocitne v mlyne medzi Ruskom a Amerikou. Kto to nechápe, že sa treba zjednotiť, nie je skutočný Európan, Európu nemožno prenechať Le Penovi. Americké voľby nám totiž ukázali, že voľby sa dajú vyhrať s drzosťou až arogantne. Poučenie z volieb v USA je, že sa treba postaviť proti populizmu. Závažnosť tohto problému ukázal nevyberavý bojový štýl americkej volebnej kampane.

NA MARGO

Nijaké zahraničné kampane s nasadením armády a menej peňazí na tajné služby. Zhruba to očakáva od novozvoleného prezidenta USA Wiliam Binney, ktorý tridsaťšesť rokov pracoval v amerických spravodajských službách. Keďže hlasoval za Trumpa, výsledok volieb dopadol podľa jeho očakávaní. Nevôľil Clintonovú, pretože ju považuje za vojnychtivú. Podporovala a podporuje vojenské intervencie USA v zahraničí. Bola za ťaženie v Iraku, podporovala intervenciu v Líbyi, bola za agresívnejší postup v Sýrii a chcela by podporiť vojnu aj v Ukrajine. Päťnásť rokov vedú USA vojny, a to je viac ako dosť, treba to zastaviť. Okrem toho Clintonová nemala ani nijakú presvedčivú ekonomickú politiku, hospodársky program, nemala nijaké riešenie, nijakú odpoveď na problém migrácie.

Hlasoval za zmenu

„Ako bývalý príslušník spravodajských služieb chcem vedieť, čo očakáva našu krajinu,“ povedal Wiliam Binney v rozhovore pre rakúsky denník Der Standard. Pre nesúhlas s praktikami amerických spravodajských služieb abdikoval z miesta riaditeľa jednej z tajných služieb. Jeho počín inšpiroval dnes svetoznámeho Edwarda Snowdena. Toho istého, ktorý je v nedobrovoľnom exile v Moskve. Bol vzorom pre toho Snowdena, ktorý odhalil špinavé praktiky spravodajských služieb USA. Binney je okrem toho dobre známym kritikom a podľa jeho životného príbehu nakrútili film Dobrý Američan. Film o Binneyovi, občianskom aktivistovi, nakrútil rakúsky režisér Friedrich Moser. Film sa premieta vo vybraných kinách a projekcie sa zároveň využívajú na zhromažďovanie príspevkov na podporný fond.

Binney je teda jeden z najpovolanejších, kto sa môže vyjadrovať na tému amerických prezidentských volieb a najmä na očakávania spojené s novým prezidentom. Jeho názory je dobré akceptovať. Podľa neho je kritika Trumpa – jedno, či pochádza od demokratov, alebo republikánov – spojená s tými vojnychtivými kruhmi, ktoré chcú viac peňazí na zbrojenie a väčší rozpočet pre armádu. Väčšina z nich podporovala Clintonovú, lebo Trump sa sústreďoval na domácu politiku. A vyhral aj preto, lebo odmietol spojenectvo vojnychtivej elity. Clintonovej prepáčili nedbalé zaobchádzanie s vysoko utajenými údajmi na svojom súkromnom maille, kým prednávkou odsúdili 22-ročného príslušníka námorníctva za to, že si urobil fotografiu na svojom pracovisku v atómovej ponorke.

V USA majú dve inštitúcie prístup ku všetkej elektronickej pošte, ktorá sa tam ukladá a uchováva. Dá sa vystopovať, či ide cez Rusko, ale dôkazy na to kompletne chýbajú, niet ich. Je technicky nemožné, aby ich „vysali“ Rusi, taký je ich objem. Preto je zrejme, že pri únikoch ide o druhého Snowdena, že únik sa udial znútra. Zvažuje sa to na ruských hackerov, aby inštitúcie dostali ešte viac peňazí. Okrem toho Trump nebude nebezpečnejší ako Clintonová, on je mimo, nemá nijaké záväzky k tajným službám, k ich špičkovému aparátu ako Clintonová. To je tiež z jeden dôvodov prečo ho volili.

(ddk)

Úplný rozvrat alebo postupné samorozpadávanie sa terajšieho vedenia Ukrajiny Vojna bývalého gubernátora s prezidentom

Dušan D. KERNÝ – Ilustrácia: Ukrajinský plagát z čias majdanu

Ukrajinská scéna bola v posledných týždňoch v úzadí pozornosti verejnosti a médií. A zrejme bude aj v nasledujúcich. Napriek tomu práve tu možno najlepšie vidieť slabiny a zlyhania doterajšej politiky americkej vlády, ako aj vedenia Európskej komisie a Európskej únie. Predviedol to jednoznačný favorit Západu, bývalý gruzínsky prezident Michail Saakašvili vo chvíli, keď sa vzdal kresla gubernátora v Odesse.

Bol to akt vyhlásenia vojny terajšiemu prezidentovi Petrovi Porošenkovi. Tomu istému, ktorý Saakašviliho, keď mu v domovskom Gruzínsku hrozilo stíhanie za údajné porušovanie zákonov, vymenoval za odeského gubernátora – jednej po mnohých stránkach z najvýznamnejších oblastí Ukrajiny. Je to prvý takýto akt, prvé verejné obvinenie prezidenta od bývalého významného činiteľa, ktorý nijako nebol previazaný s ukrajinskou oligarchickou mafiou či s bezohľadnými polovojenskými nacionalistickými skupinami, nekontrolovateľnými vládou a oficiálnymi úradmi v guberniách či velením armády.

■ AMERICKÝ FAVORIT

Michail Saakašvili, dlhoročný favorit najmä americkej zahraničnej politiky, doslova vyhnal svojho predchodcu Eduarda Ševarnadzeho od parlamentnej tribúny a z budovy parlamentu v pamätnej historickej scéne „revolúcie ruží“ v roku 2003. Nebola za tým len mladická odvaha. Niekoľko mesiacov predtým navštívil Tbilisi bývalý americký minister zahraničných vecí James Baker, aby sa pohovárал so svojím bývalým kolegom Ševarnadzem, s ktorým, keď bol v čase perestrojky sovietskym ministrom zahraničných vecí, pripravovali koniec studenej vojny. Neuplynulo ani pol roka po tom, čo nastúpil nový prezident, absolvent amerických škôl Saakašvili a do Tbilisi prišiel George Soros.

Po „revolúcii ruží“ sa tam udomácnili mnohé nevládne organizácie, stali sa chrbtovou kosťou Saakašviliho zmien.

■ NAJVÄČŠÍ ŠKANDÁL

Tento Saakašvili sa postaral v tomto roku o najväčší politický škandál v Ukrajine.

„Prezident Porošenko v odeskej oblasti podporil dva klany: kriminálny klan banditov a vrahov a klan korupčníkov; Odeskú oblasť nielen odovzdali skorumpovaným ľuďom, ale nepriateľom Ukrajiny,“ vyhlásil Saakašvili. Na tom by nebolo na ukrajinské pomery nič ohromujúce, keby v jednom prípade nevyzradil priamo primátora Odesy a v druhom menovite poslancu Verchovnej rady, teda novozvoleného parlamentu. Porošenko priamo obvinil nielen z korupcie, ale aj zo „zrady revolúcie“. Za svoj cieľ označil „odstránenie toho bahna, ktoré zradilo ideály revolúcie a robí všetko pre to, aby orabovalo Ukrajinu a Ukrajincov do poslednej nitky“.

Ešte donedávna bol bývalý gruzínsky prezident symbolom zmeny, symbolom ukrajinských reforiem. Tie, ako vieme, sa robia už dlhý čas aj za trvalej pomoci zo Slovenska. K vedúcemu tandemu bývalej strany SDKÚ Mikuláš Dzurinda a Ivan Mikloš sa údajne občas pripája v rôznej forme aj Iveta Radičová, takisto zo zaniknutej SDKÚ. A práve tento fakt, že jeden či dvaja bývalí predsedovia vlády Slovenskej republiky a bývalý viacná-

Majdanská propaganda pôsobí dnes v Ukrajine viac ako anachronicky.

sobný minister hospodárstva a financií SR boli dlhšie ako Saakašvili vo významných pozíciách poradcov, robí celý „príbeh“ pre nás dvojnásobne zaujímavým.

■ SLOVENSKÍ RADCovia

Nikomu na Slovensku netreba vysvetľovať, čo znamená ostrý Saakašviliho slovník. Jednoducho sa vzdal funkcie, za ktorú vďačí prezidentovi Porošenkovi, aby sa naplno mohol venovať úlohe poprednej osobnosti radikálnej opozície. Ale nielen to. Demonštruje, aký bol v Odeskej oblasti – kde bol gubernátorom od roku 2015 a v úrade strávil 527 dní – prak-

ticky bezmocný voči mafiánsko-oligarchickým a nacionalistickým klanom, ktoré priamo ovládajú ekonomicky významnú oblasť štátu. Pritom aj samotný Saakašvili išiel v úrade od jedného škandálu do druhého. Od prevratu, ktorý sa udial za aktívnej pomoci Západu a bezprostredne pri ňom asistovali ministri zahraničných vecí troch významných štátov EÚ a NATO, zrejme ani na území, ktoré je plne pod kontrolou vlády, sa situácia výrazne nezlepšuje, ale naopak – zhoršuje. Nám to nastavuje zrkadlo reálnej politiky EÚ a pôsobenia „našich“ reformátorov a poradcov v Kyjeve.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Prostriedky súčasnej masovej komunikácie, televízia, rozhlas, internet a ostatné druhy médií sú každodennými šíriteľmi informácií o aktuálnych udalostiach, prostredníctvom ktorých si vytvárame obraz o tom, čo sa deje doma i vo svete. Aký je mediálny obraz cudzincov (utečencov a migrantov) v slovenských médiách?

Obraz cudzincov v našich médiách

V súvislosti s utečeneckou, resp. migračnou krízou vzniklo veľké množstvo mediálnych produktov, ktoré boli z rôznych uhlov pohľadu zamerané na túto problematiku. Utečenci ovládli médiá. Podľa agentúry Newton Media sa pojem „utečenec“ stal spravodajským slovom za rok 2015. Je zaujímavé sledovať, akým spôsobom a v akých súvislostiach bola táto tematika medializovaná. V textoch zo série príspevkov Informácia alebo mystifikácia I., II. a III. sme sa taktiež zamerali na obraz reality, ktorý nám médiá ponúkajú. Aktuálny článok venuje pozornosť podobnej tematike, ale so zreteľom na medializáciu odlišností.

Primárnou črtou mnohých mediálnych produktov je prizvukovanie „inakosti“ a prezentácia ustálených stereotypných obrazov cudzincov. My a oni, iný jazyk, iné náboženstvo, iná kultúra, iné zvyky... Jednou z najviac prizvukovaných odlišností je náboženstvo – islam, ktorý sa stal predmetom záujmu nejdného mediálneho produktu s cieľom poukázať na jeho pozitívne alebo negatívne špecifiká. Napr. „Orbán v Egypte: Otázkou budúcnosti je, ako budú spolupracovať islam a kresťanstvo; Merkelová šokuje. Otvorene priznala, že islam je súčasťou Nemecka; Je potrebné šíriť posolstvo o mierovej povahe islamu, odporúča Slovenské bezpečnostné fórum“ (hlavnespravy.sk); „Pápež František na rovinu: Prečo nepoužíva slovo islam v spojení s terorizmom?“ (cas.sk); Komentár Ronalda Ižipa: Islam pohŕda Európou, Islam začína vládnuť v Európe! Tvrdia v Izraeli a varujú, Pápež obhajoval moslimov: Islam nie je terorizmus“ (aktuality.sk). S vysokou frekvenciou medializácie sa vyznačujú aj protichodné, subjektívne názory a postoje politikov k islamu, ktoré vytvárajú nejednotný obraz o cudzincoch, podieľajú sa na eskalovaní situácie, prehlbovaní stereotypných obrazov. Uvedený spôsob medializácie komplikuje integráciu tých, ktorí sú skutočne odkázaní na pomoc druhých. „Fico: Islam na Slovensku nemá priestor; Premiér Francúzska Valls: Musíme vybudovať francúzsky, európsky a západný islam, a to s našimi tradíciami a hodnotami; Richard Sulík sa pustil do islamu, podľa neho nie je kompatibilný s našou kultúrou“ (hlavnespravy.sk). Pri takýchto typoch správ je potrebné kriticky premýšľať, s problematikou sa podrobnejšie oboznámiť z viacerých zdrojov, spájať súvislosti a prizerať sa na kontext. Prijíť a zdieľať názory autorit je nepostačujúce a v prípade takýchto situácií i neadekvátne, pretože mnohokrát je kritériom výberu medializovaných správ negatívnosť.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského
jazyka a komunikácie FF UMB
v Banskej Bystrici

Odišiel zo slovenského Zamaguria a Pienin k hokejovým hviezdám v Kanade Úspechy našich vodákov pramena v Dunajci

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív autorky

Dušan BENICKÝ patrí medzi tridsaťtri úspešných Slovákov v Kanade. O ich životných osudoch vyšla reprezentatívna publikácia a je svedectvom toho, že aj keď pochádzajú z malej krajiny uprostred Európy, vo veľkom svete sa nestratili. Naopak, stali sa uznávanými odborníkmi v profesiách, ktoré si zvolili za svoju životnú cestu. Sú medzi nimi najpredávanejší maliar v Kanade Eduard Ambros či majster surrealizmu Ladislav Guderna. Alebo svetový expert na bitúmenové materiály Ľudovít Zanzott, barytonista Ján Vaculík, najlepšie platený manažér, ktorý v Kanade založil najväčšiu firmu na svete v oblasti sklenených vlákien, Jozef Straus alebo uránový kráľ Štefan Boleslav Roman. Nechýba ani hollywoodsky režisér a producent Ivan Reitman či famózný sólista baletu Mário Radačovský. Pri mene Dušan Benický je uvedený: tréner hokejových hviezd.

• Ako syn zakladateľa Medzinárodného pieninského slalomu ste dali prednosť hokeju. Odborníci vysoko hodnotia váš jedinečný systém prípravy hokejistov, založený na využívaní dispozícií vlastného tela a na aktivácii všetkých svalov v súčinnosti s psychikou. Stali ste sa vyhľadávaným špecialistom. Ako sa vám to podarilo?

Ako emigrant v Kanade, aj keď som sa usadil, nemal som veľkú šancu presadiť sa ako tréner vo vrcholovom športe. Preto som sa začal venovať deťom z ulice, rozbehol som prácu s mládežou. Všimol si ma profesor z druhej najväčšej univerzity v Kanade – UBC. Diskutovali sme o všeličom, ukázal mi, ako robia výskum v rámci športu. Zarazila ho moja otázka, načo im bude výskum, keď ho neaplikujú v praxi. A to bol štart do mojej vedeckej kariéry v Kanade.

• Vráťme sa na Slovensko. Váš otec bol zakladateľom Medzinárodného pieninského slalomu. Vošiel do povedomia Slovákov ako gróf zamagurský. Nebolo to však pejoratívne pomenovanie, napokon váš rod má skutočne aristokratický pôvod. V čom sa vyznamenal?

Vyznamenal sa v bojach proti hordám, čo chceli obsadiť územie, na ktorých naši predkovia žili. Kráľ Belo IV. (1235 – 1270) daroval dedine Benice práva slobodných pánov a šľachtický rod Benický, ktorý sa významným spôsobom podieľal na boji proti Tatarom, sa stal slobodný. Ibaže táto sloboda bola spojená najmä so zodpovednosťou viažoucou sa k slobodným pánom a slobodnej šľachte v pravom zmysle slova. Táto zodpovednosť za ľudí, ktorí s nimi žili a pre nich pracovali, stala sa dedičnou a asi sa nám dostala do génov. Lebo otec to v plnej miere počas svojho života dokazoval. Bral život zodpovedne nielen voči rodine, ale aj voči tým, s ktorými žil v susedstve, k práci, aj k športu.

• Ako sa zmena režimu v roku 1948 podpísala pod ďalší osud rodiny?

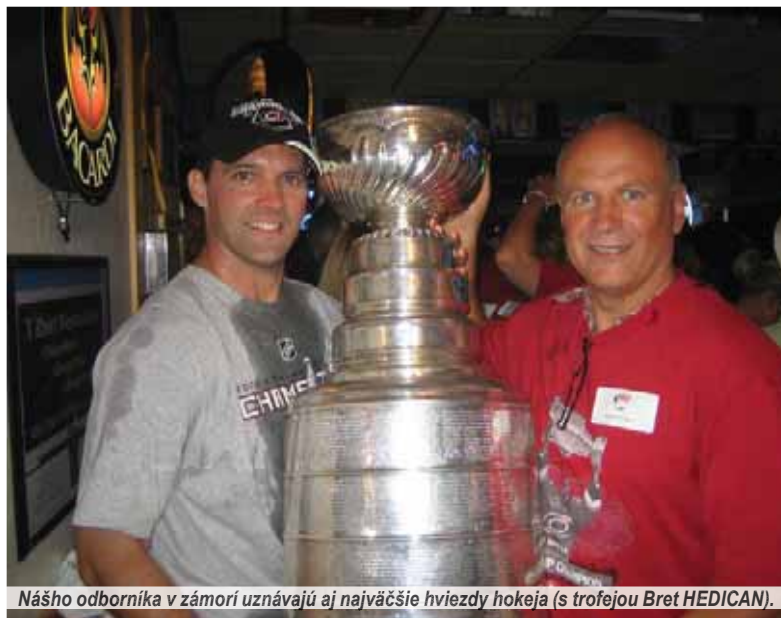
Otec bol vzdelaný, mal dve univerzity, hovoril mnohými jazykmi. Najmä tým, že žil v zahraničí, mal veľa kamarátov, ktorí odišli zo Slovenska. Posielali mu listy, v ktorých sa ho pýtali, prečo nejde tiež... Už svojím pôvodom sa pre režim stal personou non grata. Aj to zrejme prispelo k tomu, že ho zatkli a po prepustení z väzby nakoniec skončil v Červenom Kláštore ako údržbár.

• Po roku 1989 sa profesia kurič či údržbár stala dobrým odrazovým mostíkom ku kariére. Ako to bolo s otcom?

Najskôr sa musel vyrovnáť s vynúteným odchodom zo svojho rodného kraja. Na polícii sa musel hlásiť pred začiatkom pracovného času aj po ňom. Proste, boli to časy teroru a duševného týrania. Nevie, kde otec našiel vnútornú silu, ale podstatné je, že ju našiel a dokázal zmeniť negatívnu energiu na dar Zamaguriu. Dokonca ešte počas bývalého režimu mu odovzdali čestné občianstvo Zamaguria. Dôvod? Za úspech v boji proti alkoholizmu! Dunajec ako pohraničná rieka spájajúca Poľsko a Slovensko bola „rajom“ na pašovanie alkoholu. Alkohol – a najmä čistý špirit, bol v Poľsku veľmi lacný a život v Zamagurii

Dušan BENICKÝ sa rád stretáva s nasledovníkmi svojho otca – na snímke s Jurajom MINČÍKOM.

Nášho odborníka v zámorí uznávajú aj najväčšie hviezdy hokeja (s trofejou Bret HEDICAN).

veľmi ťažký. Otec vedel ľudí povzniesť, dokázal ich sklbiť a nadchnúť pre prírodu, šport. Prostredie Zamaguria a Dunajec boli priam preurčené na vodné športy. Otec prišiel s iniciatívou Medzinárodného pieninského slalomu (MPS) a tento krásny šport – vodný slalom, mnohých zachránil od alkoholizmu. Prostredníctvom športu si našli cestu k ľudským hodnotám. Lebo športové kluby sa etablovali na vzdelávacie centrá ľudskosti. Navyše, MPS sa stal spoločenskou udalosťou Zamaguria. V spolupráci s mnohými priateľmi, napríklad Vojsovičom, Minčíkom, Rozmusom, Cibákom, Maurovicom, Daštinským, Čárskym, Weberom a mnohými ďalšími, ktorých zoznam by predstavoval dlhý rad mien, vytvorili podmienky na vznik jedného z najúspešnejších športov na Slovensku.

• Váš však zrejme tento šport neoslovil...

Ale vzťah k športu vo mne prebudil, keď som študoval na Fakulte telesnej výchovy a športu.

Pri nedávnej návšteve Liptovského Mikuláša som sa stretol s Michalom Martikánom, ktorý mi povedal, že jeho otec tiež chodil na Pieniny a MPS bol pre neho oslavou krásneho športu v perejach... Ľudia sa tešili na pieninský slalom, ale ešte viac na atmosféru čistých ľudských vzťahov. Nevie, ako sa to otcovi podarilo, ale asi tým, ako sa na ľudí pozeral a ako ich vnímal. Hovorieval: Nikto nie je lepší ani horší..., ale nie každý dokáže zo seba dostať to, čo svet potrebuje. On bol ten, kto dokázal ľuďom otvoriť cestu sebaoznania a viery, korektnosti a medziludských

vzťahov, ktoré tu dodnes pretrvávajú. Keď som prechádzal ťažkým obdobím, vždy som si kladol otázku, ako by to riešil otec, a nestalo sa, aby mi to nepomohlo.

• Vy ste dokončili vysokú školu, nemali ste kádrové problémy?

Mal som. Po skončení strednej priemyselnej školy strojníckej som dostal kádrový posudok, v ktorom škola neodporúčala moje ďalšie štúdium. Dokument sa, našťastie, stratil, lebo jeden z otcových kamarátov, ktorý bol členom strany, tomu pomohol. A tak som sa dostal na FTVS.

• Čo vás prinútilo emigrovať?

Bol to spôsob riadenia spoločnosti. Po ukončení základnej vojenskej služby v Hodonine som sa zamestnal v Bratislave ako učiteľ a hlavný tréner hokejových tried Slovana na Kalinčiakovej ulici. Bola to časovo náročná práca, ale vyhovovala mi. Mal som na starosti štyri hokejové triedy a jednu som aj sám trénoval. Čiže práca na sedem dní v týždni. Po návšteve inšpektora sa moja situácia v škole skomplikovala. Vyčítal mi, že sa nechávam oslovovať pán tréner, na čo som reagoval poznámkou, že väčším problémom je, keď školníka oslovujú pán školník, hoci je členom strany, tomu pravda, nezostalo bez následkov. Dostal som príkaz navštevovať politické školenia a podobné veci, ktoré mali zo mňa urobiť súdruhu. To rozhodlo o odchode mojej rodiny z vtedajšieho Česko-Slovenska. Po dlho pripravovaných plánoch nám napokon odchod šťastne vyšiel. Kanada je hokej a hokej

je Kanada, takže som nemusel veľa uvažovať, kam odísť.

• V Kanade ste sa nestratili. Čo alebo kto bol vašim životným vzorom?

Začiatkové obdobie v emigrácii je najkrajšie práve tým, že je aj najťažšie. Je zložitá, no zároveň veľmi bohatá na vytváranie vzťahov. A tým, že som sa už po niekoľkých mesiacoch pobytu začal obzerať po hokeji, sa ukázalo ako správny krok v mojom živote. Otvorilo mi to cestu k mnohým krásnym priateľstvom. A životný vzor? No predsa otec...

• O Slovákoch sa hovorí, že sú religiózni, že ich v dejinách sa zachovala viera v Boha. Čo považujete v živote človeka za dôležité?

Láska je vlastne viera v hodnoty, ktoré nám ukázal sám Ježiš. On nám preukázal lásku bez hraníc. Problém je, že ju mnohí nechceme pochopiť. A radšej si kupujeme šťastie, ktoré vlastne neexistuje. Lebo kúpené šťastie je vlastne klamanie seba samého. Kúpa šťastia predstavuje zámenu finančných prostriedkov na krátkodobú sebaobmenu. Za krátky čas je to preč a my padáme do ešte hlbšej diery závislosti od sebaklamu.

• Aj vás po úteku za hranice odsúdili, čím ste sa stali politicky prenasledovaným. Vnímali ste túto skutočnosť?

Áno, myslím si, že som bol odsúdený na dvadsaťštyri mesiacov alebo tak nejak za nelegálne opustenie ČSSR. Vnímam som to ako nezmysel vtedajšej doby. Naozajstné hodnoty, o ktorých sa hovorilo, boli v praxi vysvetľované úplne inak a použité na úplne iné zámerne.

• Dlhodobu žijete v Kanade, ale neprestali ste byť Slovákom. Vo vlni vydanej publikácii Úspešní Slováci v Kanade vás uvádzajú ako trénera hokejových hviezd. Ako ste sa k takejto práci dostali?

Ako som spomenul, tá práca si našla skôr mňa (hahaha...). Už je to tridsaťšesť rokov, čo sme odišli, veru, čas beží... Skôr by som to definoval tak, že som neprestal byť jedným z Benických. Iste otcov príklad a rodové DNA niečo vo mne zanechali. Náš rod vždy ochraňoval ľudí žijúcich na tomto území pred násilím a krivdou. Dnes sa tej krivdy deje viac, najmä tej duševnej a mamonárskej...

• Pomysleli ste si niekedy, žeby Slovensko mohlo byť samostatným štátom?

Áby štát mohol byť slobodným, najprv musia byť samostatní a zrelí ľudia. A k tomu nám ešte dosť chýba...

• Venujete pozornosť politike?

Nie, len veľmi okrajovo. Moja svokra bola Španielka a jej postoj je mi stále veľmi blízky. Zvykla hovoriť: Rovnako psi, len s iným obojkom. Žiaľ, časy Milana Rastislava Štefánika sa dosť zmenili. A zmenili sa aj politici.

• Čo sa vám na súčasnom Slovensku páči a čo nie?

Slovensko je nádherná krajina, s krásnou a bohatou prírodou, má hodnotných ľudí, žiaľ, nikto ich nechce počúvať a nedokážeme ich oceniť v správny čas a na mnohých aj trestuhodne zabúdame. Ak sa nenaúčime vážiť si prácu tých, ktorí ju robia správne, posúvajú naše i svetové hranice, nechcime, aby to robili iní. Nevážime si vlastné dejiny, nevieme sa na ne pozeráť objektívne, všetko chceme mať biele alebo čierne. To je škoda. Naučme sa vnímať svet farebne, s láskou a so vzájomnou úctou, nepodporujeme zlo a zlých ľudí. Naučme sa chrániť svoju krajinu a prírodu.

V rokoch 1935 – 1936 matičná delegácia uskutočnila cestu do USA

Tisícky zámorských kilometrov

Štefan KUCÍK – Foto: archív autora

Cesta delegácie Matice slovenskej do Spojených štátov amerických v rokoch 1935 – 1936 drží v amerických dejinách unikátne prvenstvo – do histórie sa zapísala ako prvá celonárodná kultúrna misia do USA vôbec. Na rozdiel od iných predchádzajúcich misií zo Slovenska charakteristickou pre ňu bola apolitickosť a nadkonfesionálnosť vystupovania jej členov. Jej leitmotívom sa stala myšlienka jednoty.

Myšlienka matičného zájazdu do slovenskej Ameriky vyrastala z programu Matice slovenskej. Jeho cieľom bolo dôkladne sa oboznámiť s vtedajším životom a prostredím Slovákov v Amerike, podniknúť kroky na začlenenie dejín amerických Slovákov do slovenských národných dejín, s čím súvisel zámer položiť základy zbierania materiálu, týkajúceho sa slovensko-amerického minulosti, a preskúmať možnosti čo najužších kultúrnych stykov medzi Slovákami doma a v USA. Matičná delegácia mala oboznámiť slovenskú kolóniu v Amerike so slovenskou kultúrnou minulosťou a prítomnosťou a hľadať možnosti vzájomného kultúrneho posilnenia.

■ VÝCHODSKÁ MISIE

Potreba takejto kultúrnej misie pred rokom 1935 sa nepocítavala, keďže v tomto období americkí Slováci takúto zvláštnu posilu nepotrebovali a kultúrne problémy dokázali riešiť aj na prospech Slovákov na Slovensku (napríklad po obnovení Matice slovenskej v roku 1919 Slovenská liga v Amerike jej poskytla tlačiareň v hodnote niekoľko desiatok tisíc amerických dolárov a v roku 1922 Prvá katolícka slovenská ženská jednota venovala Matici dar vo výške päťdesiatich tisíc dolárov). Potreba kultúrnej misie sa stala naliehavou až s útlmom slovenského života v Amerike a záujmu amerických krajanov o slovenskú vec v tridsiatych rokoch 20. storočia. Ich príčinou bola v prvom rade postupná asimilácia mladšej generácie amerických Slovákov, ktorí sa už narodili v USA.

Vedením i celkovým organizovaním matičnej delegácie bol poverený Jozef Čiger-Hronský. Okrem neho sa

členmi delegácie stali Karol Plicka, referent Národopisného odboru MS, a Jozef Cincík, referent jej Umeleckého odboru. Táto pôvodne trojčlenná delegácia bola rozšírená z jeho vlastnej iniciatívy o Konštantína Čulena, člena Historického odboru MS. Výbor Matice sa ho rozhodol zahrnúť do delegácie na základe skutočnosti, že Čulen bol v tom

časoch slovensko-amerických organizácií, periodik a zástupcov oblastí, v ktorých sa koncentroval najvyšší počet Slovákov. Pôvodne boli plánované štyri takéto oblasti, neskôr bol ich počet rozšírený na šesť: newyorskú, východopensylvánsku, pittsburskú, clevelandskú, detroitenskú a chicagskú. Každá oblasť mala vlastný oblastný výbor s miestnymi

Guvernér štátu New York Herbert H. LEHMAN si podáva ruku s Jozefom Cigerom HRONSKÝM.

časoch jediný z mladých slovenských historikov, ktorý sa systematickejšie zaoberal dejinami amerických Slovákov.

■ OSEMDESIAT DEBIEN

Na strane amerických Slovákov hlavné slovo v organizácii zájazdu mala Slovenská liga v Amerike, ktorá koordinovala spoluprácu s ostatnými slovensko-americkými organizáciami a periodikami. Pre celé Spojené štáty bol utvorený ústredný výbor zložený zo zástup-

výbormi, ktoré sa ďalej členili na sekcie. Ústredný výbor si zvolil za predsedu Jozefa Hušeka, redaktora týždenníka Jednota.

Okrem prednášok delegáti so sebou priviezli dve kópie filmu Zem speje (1933) a množstvo najrozličnejšieho materiálu, z ktorého prevažnú časť však predstavovali knihy, a to najmä štyri veľké knižnice určené pre štyri hlavné prednáškové oblasti – New York, Pittsburgh, Cleveland a Chicago (pri príprave zájazdu Matica slovenská nerátala,

Delegácia MS pred Lorain City Hall, kde krajanovia pozdravujú J. Čigera HRONSKÉHO (uprostred).

že sa oblasti rozšíria o ďalšie dve). Celkovo privezený materiál bol uložený vo vyše osemdesiatich debnách a vážil takmer štrnásť ton.

■ NÁROČNÝ PROGRAM

Počas svojej cesty vystúpili matiční delegáti so 609 príhovormi a prednáškami, navštívili 98 miest, uskutočnili 633 návštev, zorganizovali 4 veľké výstavy a 33 putovných výstav, vypočuli 2 200 rečníkov a spolu precestovali osemdesiat tisíc kilometrov. Na svojich podujatiach, okrem filmových predstavení, kde nebolo možné zisťovať počet prítomných, privítali najmenej stosedemdesiat tisíc návštevníkov. Delegáti sa nevyhli ani vážnejším autonehodám či dokonca záplavám. Náročný program delegácie sa čoskoro odrazil aj na jej vyčerpanosti a zdravotnom stave. Preto sa napriek rozbehnutým prípravám rozhodli odrieknuť cestu medzi kanadskými Slovákov. V rámci detroitenskej oblasti sa obmedzili len na krátku návštevu kanadského Windsoru v provincii Ontario. Namiesto plánovanej dvojčlennej delegácie v zložení J. C. Hronský a J. Cincík túto návštevu napokon uskutočnil iba Hronský, keďže kvôli zraneniam K. Plicku a K. Čulena pri autonehode J. Cincík musel ísť zastupovať K. Plicku na iné miesto.

Pred odchodom delegácie z USA sa mala uskutočniť audiencia u prezidenta Roosevelta, pri ktorej mu delegáti chceli odovzdať dar z modranskej keramiky. Pre neprítomnosť prezidenta mu však tento dar odovzdala až delegácia na čele s J. Hušekom vo februári 1937.

■ ZBIERKY ARCHIVÁLÍ

Pokiaľ ide o zbieranie historického materiálu, delegáti na Slovensko priviezli dvadsať debien archiválií a zabezpečili pokračovanie zbierania ďalšieho materiálu na území nielen USA, ale aj Kanady. Privezený materiál sa stal čoskoro podkladom pre historické diela K. Čulena a aj v súčasnosti predstavuje veľmi významnú bázu pre štúdium dejín amerických a kanadských Slovákov. Záchrana dôležitých archívnych dokumentov histórie amerických Slovákov a z nich čerpajúce historické práce umožnili začlenenie dejín amerických Slovákov do slovenských národných dejín.

Ešte pred návratom matičná delegácia vypracovala kultúrny program starostlivosti o Slovákov v Amerike, ktorý po jej prichode na Slovensko schválil výbor Matice slovenskej. Jeho plnú realizáciu v nasledujúcom období však prekazilo skoré vypuknutie druhej svetovej vojny a jej následky.

Pred deväťdesiatimi rokmi medzi Slovákov v USA zavítal Andrej Hlinka

Veľa slov, len dolárov bolo málo

Štefan KUCÍK – Foto: Archív Krajského múzea MS

V Chicagu sa uskutočnil 20. – 24. júna 1926 dvadsiaty ôsmy eucharistický kongres, ktorý sa ako prvý medzinárodný eucharistický kongres na pôde Spojených štátov amerických stal príležitosťou aj pre jediná cestu Andreja Hlinku do zámoria medzi amerických Slovákov. Hoci oficiálnym cieľom cesty bol eucharistický kongres v Chicagu, podľa informácií Ministerstva ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska Hlinka svoju cestu do Ameriky hodlal využiť na autonomistickú agitáciu spojenú s finančnou zbierkou.

A. HLINKA medzi krajanmi v USA (po jeho ľavej ruke predseda Slovenskej ligy v Amerike Ivan BIELEK).

HSLs prostredníctvom A. Hlinku chcela zároveň so svojimi požiadavkami oboznámiť svetovú verejnosť a posilniť tak svoju pozí-

ciu pri presadzovaní autonómie Slovenska v rámci Československej republiky. Šestnásty kongres Slovenskej ligy v Amerike,

ktorý sa konal 26. – 27. mája 1926 v Detrote (Michigan), radostne privítal správu o Hlinkovej ceste a uzniesol sa podporovať ho a prijať počas jeho pobytu v USA ako svojho hosťa. Okrem toho kongres jednomyselne deklaroval národný program Slovenskej ligy a jej rozhodnutie pokračovať v práci a boji za začlenenie Pittsburskej dohody do ústavy ČSR.

● V STO FARNOSTIACH

Začiatkom júna A. Hlinka prišiel najprv do kanadského Halifaxu, odtiaľ pokračoval v ceste do amerického New Yorku. Svoje prednáškové turné medzi americkými Slovákami začal po skončení eucharistického kongresu 27. júna 1926. Podľa vlastných slov navštívil vyše sto farností, zúčastnil sa na osemdesiatich zhromaždeniach a absolvoval vyše dvesto prednášok. Súčasťou jeho turné boli aj finančné zbierky, pri príležitosti

Reverend Jozef SUCHÝ, A. HLINKA a Jozef BUDAY v Perth Amboy, štát New York.

ktorých Slovenská liga v Amerike vydala heslo k zbierke na Fond víťazstva slovenského národa.

K samotnej zbierke možno uviesť, že boli miesta, kde zorganizovanie finančnej zbierky nebolo možné, a zase miesta, kde vynesla značnú sumu. Podľa odhadu Milana Gettinga, česko-slovenského konzula v Pittsburghu, celková výška vyzbieraných finančných darov pre

A. Hlinku mohla byť okolo desaťtisíc amerických dolárov, ale možno aj menej.

■ ZOBRALI SMOTANU

Slovenská liga A. Hlinkovi totiž podľa Gettinga nemohla prispieť, pretože sama mala nedostatok finančných prostriedkov. Úroveň zbierky asi najlepšie vystihol sám A. Hlinka v liste Jánovi Pöstényimu po návrate z USA. Vyjadril v ňom nespĺnenie očakávaní, keďže v získavaní prostriedkov boli úspešnejší štyria slovenskí katolícki biskupi Pavol Jantusch, Marián Blaha, Ján Vojtaššák a Jozef Čársky, ktorí svoj pobyt na pôde USA pri príležitosti eucharistického kongresu v Chicagu využili na pastoračnú cestu medzi americkými Slovákami: „Ja, ako viete, som doniesol slávy, práporkov a prstenčekov – ale dolárov málo. Biznis je biznis a ja sa do toho veľmi nehodím. Ja som veľký idealista a páni biskupi nám zobrali smotánku.“

Poslednou Hlinkovou prednáškou v USA bola prednáška v New Yorku 11. októbra 1926. Napriek nenaplneným očakávaniam, ktoré sa týkali finančných zbierok, Hlinka po návrate na Slovensko mohol skonštatovať, že jeho turné prinieslo medzi americkými Slovákami ovocie. Slovenská liga v Amerike ako ich hlavná reprezentantka stála totiž pevne za programom kodifikácie Pittsburskej dohody a na tomto stanovisku zotrvala až do vyhlásenia autonómie Slovenska v októbri 1938.

V piatom väzenskom oddieli o pol siedmej večer 23. novembra pred štvrtstoročím Krvavý úsvit slovenskej demokracie

Ján ČOMAJ – Fotomontáž: Emil SEMANCO

Sam aj cez deň prenikne iba málo svetla. Do chodieb na prizemí takmer vôbec. Tu spievajú len slabé žiarovky, také mdlé, že ani nevrhajú tieň. Ľudia sa spoznávajú iba podľa chôdze a držania tela. A podľa uniformy. Bacharskej alebo muklovskej.

Z kancelárie nadporučika Bodického presvitla žltá nitka od hornej zárubne po prah. Cez dvere počuť rádio. Pred chvíľou dozorcovia zráтали osadenstvo na prizemí piateho oddelenia.

SEDEM SPRISAHANCOV

Tibor Polgári, v Leopoldove už inventár, požiadal nadporučika Slobodu, aby ho pustil za mreže – v rukách mal list. Iba pohybom naznačil, že ho chce hodiť do schránky za vrátnice chodby. Zásielky z nej išli k riaditeľovi a po jeho schválení na poštu. Podľa predpisov mal dozorca obálku prevziať a sám ju zaniest do schránky, ale bacharom sa to lenilo, niekedy si ju strčili do blúzy a našli ju tam o týždeň, tak si to radšej nebrali na starosť. Všeličo sa im odnechalo, odkedy prišla tá demokracia. Aj teraz len prikývol a otvoril Polgárimu mreže.

Na to čakal vopred dohodnutý Miloš Uriga, dvadsaťdvaročný mladík z Vranova. Podľa Polgáriho plánu utieral podlahu pred sprchami. Keď išiel Polgári popri bacharovi, udrel ho do prs. Uriga ho schmatol za krk, odtiahol a dobodol nožom. Za úzkym pruhom svetla hralo rádio...

SMRTONOSNÝ VODCA

Iniciátorom útoku a vodcom bandy bol nevzdelaný a surový Tibor Polgári. Ani autori posudkov, priložených v spisoch, nevedeli pochopiť, ako sa práve on stal prirodzeným vodcom skupiny väzňov a v danej chvíli pánom situácie. Najpravdepodobnejšie bolo asi vysvetlenie jedného zo znalcov: mal väzenské skúsenosti, vrátane pokusu o útek, čo medzi väzňami vzbudzovalo rešpekt. Vyznačoval sa zločineckými génmi: bezcitnosťou, absenciou strachu a pudu sebazáchovy, a aj keď bol primitívny, prejavoval sebaistotu. Skúsil som si to generalizovať: Podľa tohto vzorca aj hlupák, ak je dosť sebaistý a koná rozhodne, môže sa stať šéfom hociakovej society.

Tridsaťročný Róm Tibor Polgári sa narodil v Zlatých Moravciach, jeho otec bol niekoľkokrát vo väzení a syn ho utešene nasledoval. V Leopoldove bol už tretikrát. V roku 1984 sedel za vydieranie. Vtedy sa prvý raz pokúsil o útek. O rok ho súdili druhý raz – ešte počas pojednávania sroboval ujsť znova. Zo siedmich rokov bolo zrazu trinásť zostrených, s obmedzením pohybu a návštev. Prišla však Havlova amnestia v roku 1990, škrtla mu dvadsaťosem disciplinárnych trestov a odpustila štyri roky väzenia. Sedem rokov si už odsedel, na slobodu mu tak zrazu chýbali len dve zimy a jedno leto...

GALÉRIA GRÁZLOV

Do deja už zasiahol Miloš Uriga, dvadsaťdvaročný. Vychovali ho detské domovy. Za lúpeže dostal osem rokov, súdili ho po amnestii, takže sa naňho nevzťahovala, čakala ho ešte takmer celá paleta.

O chvíľu sa vynoria ďalší:

Ondrej Harvan, tridsaťročný silák z Pohorelej, päťkrát trestaný, posledne na dvadsaťštyri rokov za dve lúpežné vraždy.

Václav Fedák z Prešova, za lúpež dostal rok, predtým len štyri roky – mal totiž iba sedemnášť.

Bartolomej Botoš z Filákov, šesťkrát trestaný za lúpeže a znásilnenie, odsúdený na dvanásť rokov, polovicu mu amnestia odpustila.

Slovenská tlač o brutálnom zločine písala dlhé týždne až do ďalšieho odsúdenia hrdlorezov...

Vladimír Duda, čerstvý väzeň, štyrikrát súdený za krádeže, z ôsmich rokov odsedel len pár týždňov.

Dalibor Bajger, benjamín z Humenného. Za vraždu dostal dvanásť.

Od potlačenia leopoldovskej vzbury pred rokom, ktorú nepriamo vyprovokovali návštevy predstaviteľov VPN a všelijakých humanitných mimovládnych organizácií, mätala mnohých väzňov myšlienka na útek. Uvoľnený väzenský režim umožňoval stretávanie sa väzňov v cudzích celách, debaty na dvore, pri telocviku, v sprchách a dielňach. Za úplatok aj popíjanie.

Tak si aj naša partia pripravila pri fľaške plán. Útek cez múr, kanalizáciu a pri prevoze zavrhl – všetko malo nedostatky a riziká. Dohodli si útek násilím a s použitím rukojevníka. Predtým musia vyvolať paniku. Zabijú bachara. Každý si doňho raz pichne, aby sa nikdy nemohlo dokázať, kto je vrah. A nikto nebude môcť zraadiť, lebo bol tiež vrahom. Na pracovisku Bratislavských elektrotechnických závodov si zhotovili nože, dielňa bola priamo vo väznici. Iba Harvan nestihol, mal však nunčak, primitívnu, ale účinnú zbraň husitských bojovníkov a pirátov – železný cepín s vystupujúcimi hrotmi na refazi, aby rozkrútením nabral silu úderu. Plán vypracoval Polgári.

ZAHMLIEVANIE PLÁNU

Podstatou bol čelný útok. Vražda jedného alebo aj niekoľkých dozorcov. Ďalší im v strachu o život budú otvárať zamrežované vráta až po hlavný vchod.

V polovici novembra sa Bajger hlásil na pohovor k riaditeľovi plk. Čížkovi. Prezradil mu, že Polgári

chystá útek cez teplovodné vedenie. Správa väznice vykonala potrebné opatrenia. O týždeň Polgári udal Urigu a Bajgera, že chystajú útek cez odpadový kanál pri západnej bráne. Technickí pracovníci preskúmali túto možnosť a zhodli sa, že je to vylúčené. Zrejme si len väzni vybavujú účty.

Nikomu neprišlo na um, že primitívni gangstri zadymujú okolie...

BEZ ZÁBRAN

Na hlavnom pojednávaní Krajského súdu v Bratislave opisovali prípravu útoku aktéri drámy bez zábran:

Bajger: „Polgári mal projekty kanalizácie, videl som ich, ale útek cez ne nesľuboval úspech. Ja som sa bál, že nás v tom smrade zacviknú a nechajú nás tam naschvál pár dní hniť. Popíjalo sa. Dohodli sme útok na bacharov. Len čo sa Polgári vráti zo samoty.“

Polgári: „Kapitán H. vedel zabezpečiť akýkoľvek alkohol, aj iné veci. Pred plánovaným útokom ma potrestali za hrubosť dvadsiatimi dňami samoty. Vtedy prišiel za mnou vychovávateľ B., hučal do mňa, aby som mu niečo prezradil o pripravovanej akcii, že mi dovedie na celú noc frajerku – odsúdeného Bajgera. Ak budem chcieť, tak ma zo samoty aj prepustí, ale to bude stáť dvetisíc korún...“

VRAŽEDNÁ AKCIA

Na prizemí 5. oddielu Ústavného zariadenia nápravnej výchovy v Leopoldove sa 23. 11. 1991 o 18.30 h skončil večerný raport. Nadporučík Kepeši odišiel do svojej kancelárie na prvom poschodí. Nadporučík Bodický šiel do kancelárie na prizemí zapísať do knihy kontrol: Bez nedostatku. Nad-

poručík Sloboda za ním zamkol železnú mrežu, oddeľujúcu chodbu s celami od chodby s miestnosťami dozorcov. Polgári išiel hodiť list do schránky a požiadal Slobodu, aby ho na moment pustil za mreže. Vtedy ho celou silou tresol do hrudníka a mazal von. Pri mrežiach stál nachystaný Uriga, zdrapil Slobodu za hrdlo, vtiahol ho cez vopred otvorené dvere do umyvárne. Sloboda bol však mocný, podarilo sa mu uvoľniť a zreval: „Chlapi, nebláznite...!“

Nemal kričať. Uriga musel konať, aby sa nezbehli ostatní bachari. Zabil ho siedmimi bodnutiami. Polgári vtrhol do kancelárie Bodického. Ten už sa na výkrik zvonku hnal k dverám. Polgári ho usmrtil nožom.

Bajger, Duda, Fedák a Harvan zatiaľ sedeli v cele 6., ešte nezamknutej. Na zavolanie vbehli do kancelárie k Polgárimu. Ten im prikázal čakať, kým nedoviedie ďalšieho bachara. Vybehol na poschodie za nadporučikom Kepešim. Uriga utrel krv pred umyvárnou a mŕtvolu dozorcovi vtrel do sprchového boxu. Kepeši začul hluk z prizemia, tak sa vybral pozrieť, čo sa deje. Vtedy na dvere zaklopal Polgári. Chce sa sťažovať na pána nadporučika Bodického, nechce ho pustiť k poštovej schránke...

Kepeši nemal rád spory, šiel teda s Polgárim za Bodickým. Všade ticho a pokoj. Dvaja väzni pucovali podlahu, zrejme im dozorca dal umyť zem ešte raz. Vtom ho tí dvaja zvalili na zem a omráčili kopancami do hlavy. Zlomená lebka, dvojitá zlomenina dolnej čeľuste, otvorená zlomenina hornej čeľuste, ochrnutie ľavicového svalstva s trvalými následkami.

SPÚTANÍ DOZORCOVIA

Desať minút pred stanoveným časom – o 18.50, prišli kolegov vymeniť poručík Chovan a podporučík Močko. Bodický s nožom na krku ani zamdletý Kepeši ich nemohli varovať. Už medzi dverami dostali z každej strany. Šesť chlapov ich vyzlieklo z uniformami a zviazalo väzenskými blúzami a šnúrami od bagančí. Na zemi ich ešte zmlátili a okradli. U jedného našli dvestopäťdesiat korún, šesťsto šilingov a desať dolárov, v druhého takmer tisícku. Duda strážil prístupovú cestu ku kancelárii, Bajger a Fedák dozorcov. Slobodu už strážiť nemuseli. Dodýchali. Polgári a Uriga už boli v uniformách väzenskej stráže a blížili sa k hlavnému vchodu do väznice. Kým si dozorcovia pri bráne uvedomili, čo sa robí, Polgári ich zabil: Zednikoviča ranou do srdca, Jošta tromi bodnutiami do krku, Machatovi prepíchl plúca – vylízal sa z toho o pol roka, Korecovi zasiahol pečeň, prebral sa síce, ale následky mu zostali na celý život. Uriga zabil práporčíka Černého, ktorý práve odchádzal do dôchodku, a ťažko zranil poručíka Mikloviča. Všetko sa odohralo v okamihu.

Dozorcom vzali samopal a niekoľko zásobníkov, štyri pištole s nábojmi a takto ozbrojení vtrhli na stanovište operátora. Službukonajúceho podporučika Pavla Zbojeka prinútili ísť do 6. oddielu a tam prikázali dozorcovi Vefkému a Cigáňovi, aby z cely vypustili ich kamaráta Botoša. Tešil sa ako malý chlapec, že naňho nezabudli! Väzeň, čo práve zametal chodbu, sa rozkričal: „Zošaleli ste? Prečo ste v bacharských mundúroch, mukli...!“

Polgári vystrelil. Gufka zostala trčať v hrbitci, hlas v hrdle.

Pevnosť Leopoldov je dnes väzením.

Bežali späť k západnej bráne. Botoš tam ešte objavil samopal so zásobníkom. A schovaného dozorcovi Zbojeka. Vzal ho ako rukojevníka...

STOPÁRI SO SAMOPALMI

Vtedy zbadali, že sa k nim blíži osobné auto. Pred samopalmi poslušne zastalo. Vodič a pani pri ňom vyfakane hľadeli na čudnú partiu: muži v uniformách i vo väzenských mundúroch, po zuby ozbrojení. Vyzvali ich, aby vystúpili. A oni siedmi vliezli do auta – traja dopredu, štyria dozadu, rukojevníka nechali tam. Hnali sa na Trnavu. Uriga za volantom sa zrazu dostal do protismeru. Strhol volant, preťažené auto sa rozhojalo, začalo lietať od krajnice po krajnicu, auto oproti, priekopa, strom. Z protiúchého auta vybehli ľudia na pomoc. Zdreveneli: pod nášypom sa motalo sedem ozbrojených mátoh. Skôr ako sa spamätali, dostali pažbami po hlavách. Možno ani nezačuli, že mátohy miznú na ich aute smerom na Piešťany. Pred mestom ich zastavovala hliadka. Odpovedali strelbou.

Pred odbočkou na Hlohovec im vyšiel benzín. S tým nerátali. Nezošľavalo nič iné, len povyskakovať z auta a ujsť do lesa – svet už bol plný polišov.

Klusali po lesnej ceste, ani nevedeli kam. Až sa zrazu pred nimi objavila známa stavba: Poľnohospodársky podnik v Leopoldove. Neverili vlastným očiam. Veď z Leopoldova ušli, ako to, že sú opäť tu!

Polgári s jedným mužom prepadol strážnika, z vrátnice vzali kľúče od dodávky, ktorá parkovala pred bránou, a poľho na diaľnicu! Opäť sa dali na Piešťany. Uvažovali správne: Hliadky strážia vzdialenejšie úseky ciest, nepríde im na um, že pôjdu tou istou cestou ešte raz!

Zasa mali smolu. Neprešli ani dvadsať kilometrov, keď im pri mílniku 74,2 skapalo aj toto auto.

JE 22.20

Na stanici v Maduniciach naskočili do idúceho vlaku z Púchova. Uriga a Botoš spadli zo schodíkov. Čo už? Nebolo pomoci. Zvyšní piati sa vlezli, kým sprievodkyňa nepýtala lístky. Vtedy vyťahli zbrane. Harvan jej zlomil zápästie. Vlak práve spomal na výhybkách. Povyskávali. Pred nimi staničná budova: Leopoldov.

Polgári si myslel, že ho porazí.

Obehli stanicu, pustili sa cez poľa a vkľzli do objektov poľnohospodárskeho družstva Žlkovce.

Tam ich nadránom obkľúčili policajti.

Botoša a Urigu, čo nestihli naskočiť na vlak v Maduniciach, zatkli ešte v noci na ceste pri Piešťanoch.

ŽIADALI MILOŠŤ

Tibor Polgári, ktorému pred útokom zostávalo už len poldruha roka väzenia, dostal doživotie. Dvadsaťdvaročný Miloš Uriga, ktorý mal sedieť päť rokov, dostal doživotie. Ondrej Harvan – doživotie. Po vynesení rozsudku sa v cele obesil. Bartolomej Botoš mal sedieť šesť rokov, dostal osemnásť. Dalibor Bajger, dvadsaťročný, ostávalo mu odpykať osem rokov, pätnásť mu pridali. Vladimír Duda mal sedieť tri roky, pätnásť dostal navyše... Najvyšší súd SR v roku 1994 potvrdil rozsudok v plnom rozsahu. Prezident republiky žiadostiam o milosť nevyhoviel.

Hlavné mesto neustále zápasí s necitlivými zásahmi do svojho zovňajška

Bratislava asi stratila urbanistickú pamäť

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Z dejinného pohľadu bola druhá polovica 20. storočia a začiatok 21. storočia, čo sa týka ochrany architektonického kultúrneho dedičstva na Slovensku, problematická. Na jednej strane sa mnoho cenného zachovalo, na strane druhej nenávratne zmizli architektonické pamiatky, po ktorých ostali nielen v urbanistickej histórii nezaceliteľné biele miesta.

Do roku 1989 sa hovorilo o totalitnej diktatúre, ktorá šmahom ruky dokázala meniť tvár slovenských miest v rámci svojich nezriedka nedomyslených megalomanských plánov. Podľa hesla „socialisticky žiť, socialisticky pracovať“ mizla často hodnotná historická architektúra, nahrádzaná prefabrikovanými budovami, a mnohé staré stavby slúžili čudným, v niektorých prípadoch doslova dehonostujúcim cieľom. Sakrálna a šľachtická objekty v úlohe skladov, sýpok či dielní sú toho dejinným svedkom.

■ PLAČ ZA PODHRADÍM

Ku koloritu povojnovej Bratislavy neodmysliteľne patrilo podhradie – najmä Vydrice a Zuckermantel. Pravdupovediac, tento kolorit bol schátraný, budovy roky neudržované, pričom vtedajší mocipáni nejavili snahu niečo na tom zmeniť. Boli tu dôležitejšie priority. Napríklad, ako ubytovať armádu pracujúcich, ktorých Bratislava, z rozhodnutia straníckych orgánov zmenená na priemyselné mesto, súrne potrebovala. Začiatkom šesťdesiatych rokov sa začala výstavba sídliska Petržalka a vysoko aktuálny bol nový most cez Dunaj. Kontroverzné rieše-

Socialistickí architekti naplánovali rušnú výpadovku priamo ku gotickej katedrále!

nie danej situácie je dodnes známe ako príklad necitlivého postupu k urbanizmu mesta. V období medzi rokmi 1967 až 1972 bola zbúraná veľká časť podhradia vrátane historicky mimoriadne cennej synagógy a Dunaj preklenul terajší Most SNP. Zároveň sa s úsmeškom hovorilo, že naše hlavné mesto je široko-ďa-

leko jediné, kde výpadovka smeruje priamo ku gotickej katedrále – k Dómu svätého Martina.

■ KÁBLOVKA A INÉ

Pred finančnou krízou mali stavebníci v Bratislave zlaté obdobie. Rástli nové byty, nákupné strediská, sklady, no najmä kan-

celárske priestory. Tých bol po novembri 1989 zúfalý nedostatok. Samozrejme, nestavalo sa len na zelenej lúke. Investorm okamžite padli do oka staré priemyselné objekty, ktorých bolo v Bratislave požehnané. Napríklad taká Kábllovka, ktorú postavili na vtedajšom okraji mesta na prelome 19. a 20. storočia za železnicou, ktorá viedla z dnešného Trnavského múta na Starý most. V roku 2006 kúpila továreň developerská spoločnosť HB Reavis Group a rozhodla sa tam postaviť multifunkčný komplex Twin City. S investičnými nákladmi šesťsto miliónov eur ide o najvýraznejší developerský projekt nielen na Slovensku, ale aj v regióne strednej Európy. Vďaka aktivistom a Fakulte architektúry STU boli v roku 2007 na pamiatkovú ochranu navrhnuté aspoň tri objekty. Výrobná hala, Feiglerova kotolňa a spojovacia časť. Nebolo to však nič platné. Investor začal búrať komín a vzápätí prišiel s tvrdením, že statika okolostojacich budov je týmto narušená, a kým sa pamiatkari spamätali, Kábllovka zmizla z povrchu zemskeho. Podobný osud s väčšími či s menšími protestmi odbornej i laickej verejnosti čakal vzápätí Gumonku, pivovar Stein či budovy bývalej tabakovej továrne na Mýtnej ulici a ďalšie menšie priemyselné stavby. Ostatne, taketo – pre slovenskú históriu dôležité technické objekty – sa s menším ohlasom likvidovali aj v ďalších mesiacoch. Príkladom za všetky sú napríklad nitrianske mlyny.

■ NEMOCNICA NA BEZRUČOVEJ

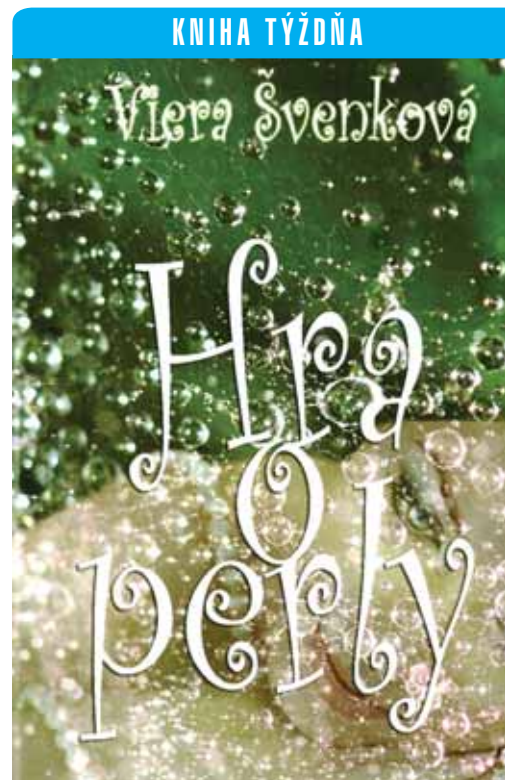
Nedávno sa zasa ozvali varovné hlasy tých, ktorým leží na srdci urbanistická pamäť Bratislavy.

šlo o pamiatkovo chránený funkcionalistický objekt bývalej nemocnice na Bezručovej ulici. Ako ináč, investor plánoval väčšiu časť budov zbúrať a premeniť tento objekt na bytový, administratívny a hotelový komplex. Napokon pod tlakom verejnosti a petícií s vyše päťtisíc podpismi začal búrať iba bočnú časť s tým, že ju po výstavbe podzemných garáží uvedie do pôvodného stavu a navyše sa zaviazal, že aspoň v menšej časti zachová zdravotnícke zariadenie. Svoj postoj proti tomuto hazardérstvu s pamiatkovým komplexom vyjadrili nedávno aj SNN.

O čo tu vlastne ide? Nové paláce zo skla a z betónu nahrádzajú s bezočivou developerskou aroganciou priemyselné budovy, ktoré sú dejinnými svedkami čias, keď sa Horné Uhorsko, teda Slovensko, menilo z agrárnej krajiny na modernú priemyselnú oblasť. Vo väčšine západoeurópskych krajín, ba aj v Amerike, sa usilujú tieto urbanistické pamiatky, teda históriu zakódovanú v budovách chrániť. Využívajú ich ako atraktívne galérie, umelecké kolónie, dizajnové centrá, štýlové kaviarne či technické múzeá a z bývalých priemyselných štvrtí tak vznikajú pre domácich aj turistov vysoko atraktívne miesta. Len u nás sme si zvykli na nekonceptné vytváranie mesta bez urbanistickej logiky a koncepcie, o architektonickej pamäti ani nevraviac. Slávny funkcionalistický architekt Le Corbusier kedysi povedal: „Ludia vytvárajú mesta a mestá späťne vytvárajú ľudí.“ Ak to platí, tak sa nečudujme tomu, aká je dnešná spoločnosť so svojim egoistickým zameraním na zisk za každú cenu.

Hra o perly..., ale najmä o život

Viera Švenková: Hra o perly, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Jedna z našich najúspešnejších prozaičiek Viera Švenková vydala v septembri tohto roka ďalšiu knihu poviedok. Hra o perly je už jej desiatu. Švenková je stále ešte činná ako autorka kníh pre deti, publicistka a prekladateľka. Útľe dielko s rozsahom necelých stovadsať strán obsahuje trinášť poviedok, ktoré pritiahnu nápadito zvoleným názvom, ale najmä obsahom jednotlivých príbehov.

Je isté, že prozaička Viera Švenková nepotrebuje vymýšľať sci-fi príbehy. Jej stačí naša súčasnosť, život naokolo. Z príbehov spolupútnikov životom, aj tam, kde by sme mohli iba mávli rukou nad banalitou, Švenková vie vyhmatať ľudskú podstatu, zachytiť problém života a jeho dosah na naše rodiny, vzťahy detí k rodičom a starým rodičom pod vplyvom novej doby (Klavír) aj nasadzovanie si „psychického mejkapu, za ktorý sa skrývame“ dobrovoľne, ale aj zámerne (Žltý posun).. Spoločnou nitou, ktorá spája všetky poviedky v Švenkovej zbierke Hra o perly, je vari láska. Tento večný a najľudskjší cit autorky nemôže uniknúť, lásku zachytáva v rôznych životných etapách a v rôznych podobách. A nám prichodí len parafrázovať výrok – otázku hlavného hrdinu v nosnej poviedke Hra o perly: „Vieme ešte niečo o tom, čo sa v šťastnejších časoch ľudstva nazývalo láskou?“ Viera Švenková o tom určite vie veľa. A, našťastie, delí sa s nami o svoje poznanie a cit.

Jana JUDINYOVÁ

NEKROLÓG

Aj keď je folklór všeobecne považovaný za významnú súčasť nášho kultúrneho dedičstva, jeho pretrvávanie a rozvoj bytostne závisia od každodennej práce stoviek zapálených ľudí. Prítom sa tieto ľudia nezriedka venujú aj ďalším kultúrnym aktivitám, lebo ak sa niekto dá do služby kultúry, zvyčajne je to služba na celý život. S poľutovaním musíme oznámiť, že z tejto služby kultúre odišiel v týchto dňoch folklorista a vydavateľ Viktor Szarka.

Odišiel folklorista a vydavateľ

Viktor Szarka po skončení strednej školy absolvoval Pedagogickú fakultu v Nitre a následne katedru hudobnej vedy na FF UK v Bratislave. Už počas štúdiá ho zaujala folkloristika, ktorá sa napokon stala jeho celoživotnou vášňou. Keď v roku 1971 zásluhou Dr. Ivana Stanislava vzniklo na Slovensku hudobné vydavateľstvo OPUS, stal sa Viktor Szarka o rok neskôr zodpovedným redaktorom so špecializáciou na ľudovú hudbu. Začal budovať katalóg nahrávok a prvým jeho vydavateľským počínom bola nahrávka Pesničky spod vechy s chýrnou Ľudovou hudbou Eugena Farkaša a s jej sólistami. Za bezmála dvadsať rokov strávených vo vydavateľstve OPUS vydal tento plodný podporovateľ folklóru okolo dvestosedemdesiat titulov a vo svojej vydavateľskej činnosti pokračoval aj v ním založenom vydavateľstve Akcent, v ktorom od roku 1990 vydal ďalších dvestoštýridsať nahrávok. Mnohé z týchto nosičov boli ocenené Zlatými platňami, čo svedčí o ich úspešnosti. Napríklad tituly Jána Ambróza, Ľudovej hudby Jána Hrončeka, Ďateľinky, Ľudovej hudby Juraja Pecnika a iné. Z tých posledných nahrávok musíme spomenúť napríklad ikonu slovenského folklóru Júliusa Bartoša Šuku a jeho poslednú nahrávku Večný Julo. Viktor Szarka však okrem folklóru spolupracoval ako skladateľ s mnohými interpretmi našej populárnej scény a písal pesničky napríklad pre M. Laiferovú, E. Kostolányiovú, K. Duchoňa, Z. Kolínsku či D. Grúňa. Plodnú životnú dráhu Viktora Szarka prerušila 14. novembra náhla smrť, keď odišiel vo veku sedemdesiatdva rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Našinec je nádoba krehká. Aj by chcel žiť v súlade s Božími a so svetskými zákonmi, no stále mu do toho vpadnú všelijaké pokušenia. Napríklad trojica víno, ženy, spev. Raz neviem, prečo sa to volakedy často, no teraz už pomenej spomína, keď väčšina populácie nevie spievať, s výnimkou účastníkov rôznych superstar, a ani u nich by som si tým nebol taký istý. Aj to víno zďaleka nie je najpopulárnejším nápojom v našich krčmách, a čo sa žien týka, určite sa ozvú aktivisti od feministických počnúc až po LGBTI, ktorí vám bystro vysvetlia, že podobné heslo je genderovo nevyvážené, a teda xenofóbne,

a navyše odporuje zásadám správnej životosprávy. Ak neviete, čo je to LGBTI a genderová agenda, tak vysvetlím. Pod tou prvou skratkou sa zgrupovala partička aktivistov

v bledomodrom. Podľa aktivistov z obidvoch partíí by spomínaná hláška mala znieť nasledovne: Bylinkový bio čaj, osoby všetkých štyroch pohlaví a multikultúrny

za normálne fľašu koňaku a balíček cigariet denne. Rovnako sa nájdu ľudia, ktorí označia dievčinu s druhým partnerom za päť rokov za nerestnicu až ľahkú ženu, na

túto svoju nerest' zlikvidovať, mal by si nájsť náhradu. Klasicky to môže byť prepuknutie lásky k čokoláde, prípadne nutkavá potreba domácich údenín. V tejto súvislosti mi prišiel na um istý môj známy. Žil v súlade so zdravou životosprávou, teda vyhýbal sa už spomenutému vínu, spieval iba v kolektíve a mal hudobný sluch, nefajčil, nehral v karty a posledných tridsať rokov žil s jednou ženou. Neklamal a nepodvádzal, vždy bol ochotný pomôcť bližnému svojmu. Keď som sa dozvedel, že leží v nemocnici, bol som, samozrejme, zvedavý prečo. Náš spoločný priateľ sucho konštatoval: Čo sa mu stalo? Vystupoval z elektricky a privrelo mu to do dverí krídla...

Marek DANKO

Chráňte si svoje vrodene i vypestované neresti

združených vo všelijakých (ne) ziskovkách, ktorí sa držia názoru, že biely heterosexuálny a navyše pracujúci občan či občianka sú predpotopné pozostatky na úrovni mamuta, a preto by mali vyhynúť. Ale ešte predtým pekne poctivo zaplatiť dane z príjmu, z nehnuteľností, z dýchania a tak podobne, aby mali aktivisti za čo žiť. Genderová agenda znamená to isté, ale

spev... Uznajte sami, keby vám toto niekto povedal, tak si v lepšom prípade poklopete na čelo a v horšom voláte na najbližšiu psychiatriu. Ale vráťme sa k nerestiam. Ako všetko na tomto svete sú aj neresti do veľkej miery subjektívne vecou. Niekto môže považovať za nerest', keď si v nedeľu pravidelne dáte poobede ku kávičke pohárik koňaku a cigaru, iný pokladá

druhej strane, keď máte v bulvárii konexie, tak päť partnerov za rok bude označené za hľadanie lásky. Lenže v normálnom živote funguje niečo, čo by sme mohli nazvať zákonom zachovania neresti. Napríklad našinec si udržuje vzťahy s opačným pohlavím a konzumáciu alkoholu na spoločensky tolerovanej úrovni, fajčí však ako fabričný komín. V okamihu, keď sa rozhodne

Strhujúci rozprávač, spisovateľ Vincent Šikula by mal osemdesiat rokov

Próza ako limba – večne svieža a zelená

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Neviem už, koľko je to rokov, možno tridsať, vlastne viac, istotne viac, keď sme sa jedno popoludnie stretli v esprese Tulipán na bratislavskej Štúrovej ulici. Tu sa kedysi, podobne ako v neďalekej kaviarni Krym, schádzali redaktori a autori z dvoch najbližších redakcií – z Kultúrneho života a z Smeny, v susedstve bol aj Literárny fond a neďaleko vydavateľstvo Slovenský spisovateľ. Tie dva tiché lokály boli tak dlhé roky v epicentre progresívneho literárneho a publicistického diania. Lenže v čase, o ktorom je reč, Kultúrny život už nejstvoval, stará generácia „smeňárov“ bola – ako sa vraví – pri lopate, oba spomenuté priestory strane a vláde zaváňali pravocouvo úchylkou..., tak sa sem už odvážili chodiť iba ak športovní novinári a redakční fotografi. Dá sa teda povedať, že sme sa tu s Vincim stretli naozaj náhodou. A mne práve toto stretnutie zostalo v pamäti, akurát na tú hodinku-dve neviem zabudnúť.

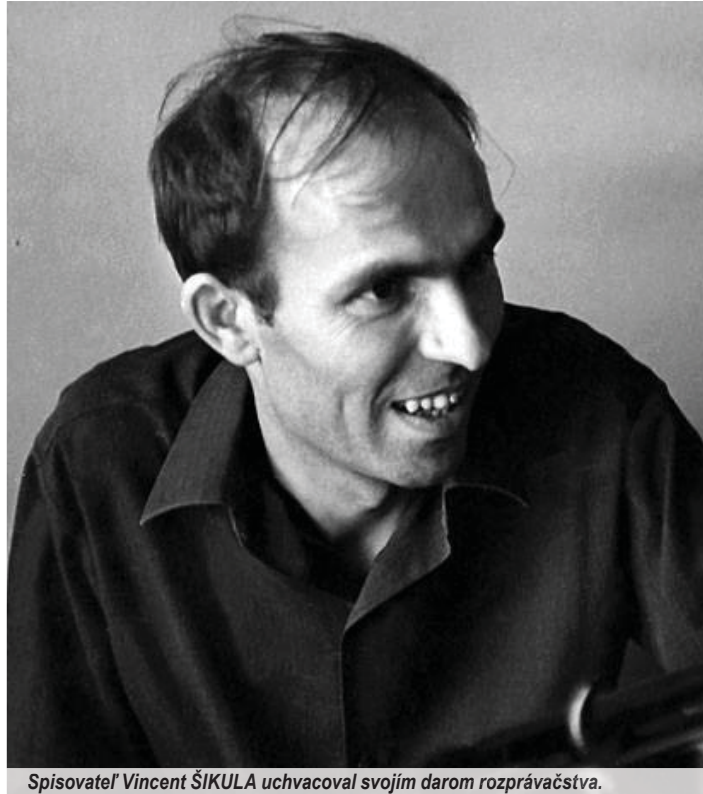
Keď som si uvedomil, že Vincent Šikula by sa práve dožil osemdesiatin a že by sa mi patrilo to aspoň stručne pripomenúť, neprišli mi na um jeho knihy poviedok. Možno si postavím bungalov, Povetrie, Nie je na každom vršku hostinec..., aby som spomenul aspoň tie, čo som čítal, ani románová trilógia Majstri, Muškát, Vilma, ani filmy, ku ktorým napísal scenár, ani básne, nakoniec tú jeho tvorbu, priznávam, som poznal najmenej, ani rozkošné knižky pre deti, o ktorých som sa dozvedal skôr z recenzií a ohlasov, ale toto naše stretnutie. Pri ňom som totiž pochopil, v čom je čaro i majstrovstvo Vincenta Šikulu: iskrivé, vtipné, zaujímavé, na obrazy bohaté rozprávanie.

■ ROZPRÁVAČSKÝ KONCERT

V esprese Tulipán som v ten deň zrejme vystihol pravú chvíľu, stretol som Vinca, ktorý mal chuť rozprávať. Istotne som aj včas cúvol v rozhovorovej aktivite, pochopil som, že bude múdrejšie ho počúvať – a tak som jednoducho zažil jeden neobyčajný rozprávačský koncert.

Nepamätám sa, o čom bola reč, to ani nie je podstatné, dokonca mám dojem, že aj vtedy som iba niekde v pozadí vnímal obsah, dej, zmysel jeho rozprávania. Lebo všetko zatienila hudba slov, dôvtip obrazov, ľahkosť viet, jednoducho Vincovo rozprávačské umenie.

Rozprávačstvo – to je vlastne najsilnejšia stránka prozaickej tvorby Vincenta Šikulu. Vravím: najsilnejšia, nie jediná. Lebo nám nespočetnekrát ukázal aj svoju originalitu metafor, tvorby obrazov a ich nadväzností – vidno to

Spisovateľ Vincent ŠIKULA uchvacoval svojím darom rozprávačstva.

najmä v jeho poézii – ale aj hĺbku myslenia, čistotu a úprimnej humanitu – o čom nás presvedčil najmä vo svojich esejach.

■ ZMYSEL TVORBY

Ak sa ho niekto po rokoch pýtal, v čom videl zmysel svojej tvorby, čo jeho knihy chceli vyjadriť, odpovedal jednoducho, ale v tej krátkej odpovedi je celá a nádherne vyslovená pravda: Písal som knižky o domovine. Vincent Šikula, poviedkar, romá-

nopisec, básnik, spisovateľ pre deti a mládež, filmový scenárista, muzikant, sa narodil 19. októbra 1936 vo vinohradníckej Dubovej v rodine lesného robotníka, ktorý mal aj malé gazdovstvo a kúsok vinohradu. Deti bolo v rodine neúrekom – dvanásť. A všetci muzikanti a takmer všetci aj s literárnym talentom, ktorý bol zaštepovaný zrejme v širšom šikulovskom rode. Vychodil školu v rodnej obci, vyššie triedy v Modre, gymnázium v Nitre a hudobnú pedagogickú školu

v Bratislave a ešte vyštudoval hru na lesný roh na bratislavskom konzervatóriu. Pár rokov učil hudobnú výchovu v Modre, hral v orchestri Lúčnice, čo už samo osebe je svedectvom jeho majstrovstva, a ešte pravidelne hrával aj na organe v ivanskom kostole. V literárnom svete sa prejavil až desať rokov po svojom profesionálnom vstupe do hudobného života – to vtedy, keď si jeho prvé časopisecké príspevky všimli osobnosti slovenskej poézie a prózy – v roku 1966 sa stal redaktorom mesačníka Romboid, neskôr edičným redaktorom vydavateľstva Slovenský spisovateľ

dbanej záhrady a Bubeník september po posmrtné vydanú zbierku Za odchodom orgánu. Rozkošné sú tiež jeho knihy pre deti – z desiatky vydaných spomeňme aspoň posledné tri: Medardove rozprávky, Vladko a pes a Vincúrko.

■ ŽIVÉ ZVÄZKY

Za približne tridsaťpäť rokov tvorby mu vyšlo – ak dobre rátam – tridsaťšesť kníh, keď do toho zarátaťme aj diela, ktoré z pozostalosti na vydanie pripravila jeho manželka Anna Šikulová, inak vynikajúca editorka a jazyková redaktorka pôvodnej slovenskej literárnej tvorby, a štyri zväzky jeho súborného diela (tri zväzky prózy, zväzok poézie) – reprezentatívny výber, ktorý vyšiel v minulom desaťročí.

Šikula patrí aj k najprekladanejším slovenským spisovateľom konca 20. storočia. Jeho diela vyšli po česky, rusky, nemecky, anglicky, poľsky, maďarsky, srbsky, ukrajinsky, chorvátsky, bulharsky, macedónsky, časopisecky aj v ďalších jazykoch. Sotva však znejú tak živo ako v slovenčine. Tu nám pripomínajú limbu – stále sviežu a zelenú.

Nebol typom človeka, ktorý by popri svojej práci hľadal aj nejaké spoločenské uplatnenie, a napriek tomu – vďaka závažnosti a významu jeho podielu na modernej slovenskej literatúre – päť rokov (1994–1999) viedol najstaršiu a najpočetnejšiu organizáciu literárnych tvorcov u nás – Spolok slovenských spisovateľov ako jeho predseda. V rozhlase sa zachovalo niekoľko Šikulových nahrávok i viacero ukážok z jeho prác – dokumentov o živote, myslení a tvorbe. V televízii viem len o jednom svedectve – filme scenáristky Táni Ružiakovej-Synekovej a režiséra Fedora Bartku o človekovi Vincentovi Šikulovi. Aj to je svedectvom smerovania a úrovne verejnoprávnej slovenskej televízie v posledných rokoch.

V matičných Slovenských pohľadoch niekedy pred dvadsiatimi rokmi Vincent Šikula napísal: „Takmer každý človek chce byť hrdinom. Aj ja. Nie preto, aby pred mnohú ľudia skladali z hlavy šírak, ale aby som si zaslúžil, že žijem.“

Zakladateľ múzejníctva Andrej KMEŤ sa narodil pred 175 rokmi

Nežil sebe, žil Bohu, národu a vede

Andrej Kmeť (nar. 19. 11. 1841 v Kláštore pod Znievom), archeológ, geológ, mineralóg, paleontológ, historik, botanik, etnograf a folklorista sa výrazne zapísal do slovenského kultúrneho, politického a odborného diania druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia. Stelesňoval v sebe jednotu duchovného, vedeckého i osvetového činiteľa a nositeľa matičných ideí aj úsilí.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: archív autora

Ako kňaz v Prenčove vždy bránil materinskú reč pred vytlačovaním z kostolov i zo škôl a usiloval sa odstraňovať duchovnú aj hmotnú biedu ľudí – zakladal svojpomocné pokladnice a hospodárske, kultúrne i osvetové spolky, podporoval drobné slovenské podnikanie, využíval každú príležitosť zadovážiť chudobným možnosť zárobku. Je autorom viacerých publikovaných kázni, článkov na obranu cirkvi i národa, príspevkov nabádajúcich ľud na zbožnosť a celého radu teologických prác.

■ ŽIVOT POD SITNOM

Po celý život sa s veľkým entuziazmom oddával povolaniu obetavého kňaza a vášnivého výskumníka. Do dejín svetovej botaniky vstúpil objavením nových druhov rastlín, najmä ruží. V okolí Sitna ich opísal okolo šesťdesiat druhov. Spolupracoval so zahraničnými vedcami a bol členom významných európskych vedeckých spoločností. Svojej obľúbenej botanike a zberateľskej činnosti sa mohol naplno venovať v Prenčove. Bol oddaným a verným čiteľom vrchu Sitno nad Prenčovom. Chodieval sem vo všetkých ročných obdobiach,

za každého počasia a ospevoval jeho krásy. Priznával, že ho „kvetena štiavnická zamotala do svojich rozkošných osidel ako milienka vyvolenca svojho srdca“. Jeho zberateľská činnosť siahala aj do vzdialenejších častí Hontu. Ako botanik zmapoval podsitniansku flóru, z ktorej vytvoril mnohotisícstranový herbár. Najcennejším výsledkom jeho botanickej činnosti je unikátny herbár (uložený v SNM v Bratislave), pozoruhodný i zo stredo-európskeho hľadiska. Je výsledkom úsilia vytvoriť čo najkomplexnejšiu zbierku ako základ pre ďalší rozvoj slovenskej botaniky.

■ VZÁCNE NÁLEZY

V súvislosti s objavom kamených nástrojov spomína Bohunice. Za tieto vzácne nálezy ďakuje pukanskému učiteľovi Samuelovi Kupčokovi a Samuelovi Hružovi, učiteľovi z Bohuníc. Nástroje sú v zbierkach Slovenského národného múzea v Martine. Spolupráca Samuela Kupčoka a jeho syna s Andrejom Kmetom v oblasti botaniky trvala najmenej štrnásť rokov a poznamenala ich odborný rast. Práve pod jeho vplyvom sa zamerali na štúdium ruží, neskôr ostru-

žín, vypracovali sa na popredných botanikov, a tak významnou mierou prispeli k poznaniu kveteny Slovenska, najmä však kveteny z okolia Banskej Štiavnice a Pukanca, o ktorom nebolo dovtedy v botanickej literatúre skoro žiadnych správ.

V Muzeálnej slovenskej spoločnosti s ním udržiaval čulý a veľmi priateľský vzťah Dr. Ján Schwarz, ktorý bol podľa zachovanej korešpondencie jeho dlhoročným právny poradcom. Pukanskí členovia Muzeálnej slovenskej spoločnosti (v roku 1899 ich bolo osem) spolu s členkami Živeny pravidelne navštevovali Andreja Kmetu v Prenčove. Ich spoločnou zásluhou sa v Pukanči a v okolitých dedinách rozvinula rozsiahla zberateľská činnosť.

Ako historik a archeológ dokazoval autochtonnosť Slovákov v Uhorsku a ako jeden z prvých u nás robil systematické archeologické vykopávky s odbornými opismi náleзов a na Štiavnicku začal so systematickým archeologickým výskumom. Neskôr sa oblasť jeho výskumu sústredila na celú Hontiansku stolicu. Na strednom Slovensku s pomocou spolupracovníkov objavil slovenské urny, nástroje, zbrane, šperky a podobne.

Slovenský polyhistor Andrej KMEŤ.

Zaujímala ho tiež etnografia a folkloristika. Už ako študent vydal zbierku ľudových vianočných piesní, počas pastorácie zapisoval ľudové povesti a rozprávky, skúmal zvyky, obyčaje, výšivky a čipky, ktoré propagoval doma i v zahraničí. Zanechal po sebe hodnotné literárne dielo, bohatú korešpondenciu, množstvo odborných článkov a samostatných knižných prác. Mnohostrannou činnosťou si ešte za života získal veľký obdiv. Človek žijúci na malej fare medzi knihami, herbármí a starými pamiatkami urobil pre svoju vlasť azda viac ako nejeďen iný erudovaný vedec.

■ VELEBA SITNA

Vo vedeckej práci bol samouk, uvedomoval si hranice medzi profesionálnou a amatérskou vedou, jeho organizačná práca smerovala najmä k zbieraniu materiálov v jednotlivých odboroch. V najvýznamnejšej vlastivednej práci Veleba Sitna sa usiloval vedecky spracovať prírodu, históriu, ľudovú kultúru tejto oblasti. Pri výskumoch

v Honte získal cenný archeologický materiál z predhistorických období. V interpretácii materiálu sa pridržal tradičných názorov o autochtonnosti Slovanov na našom území.

■ ODUŠEVNENÝ MATIČIAR

V roku 1863 bol jedným zo zakladajúcich členov Matice slovenskej. Bol jedným z tých, čo sa zaslúžili o pokračovanie múzejno-zberateľských aktivít aj v časoch po jej zátvorení (1875). V roku 1892 vyzval v Národných novinách na založenie Slovenského vedeckého spolku alebo Slovenskej akadémie vied s filiálkami vo všetkých slovenských mestách. Na porade národno-kultúrnych dejateľov v auguste 1892 v Martine bol jeho návrh prijatý a sám vypracoval návrh stanov, ktorý predstavuje historický medzník vo vývine slovenskej národnej vedy. Podľa nich mal mať názov Slovenský vedecký spolok a jeho cieľom malo byť rozvíjanie všetkých odborov vedy a umenia. Spolok mal vydávať vedecký časopis a podporovať rozvoj národnej vedy. Príčinil sa o vznik Muzeálnej slovenskej spoločnosti (1895) a až do smrti bol jej predsedom. Takisto patril medzi zakladateľov Národného múzea v Turčianskom Svätom Martine.

Absolútnu nedostupnosť má však jeho čin z roku 1902. Vtedy vykopal a zachránil kostru mamuta v Beši, ktorú venoval SNM. Nález sa stal slávnym už v čase svojho objavu, pretože išlo o pomerne zachovanú, hoci zďaleka nie úplnú kostru mamuta. Objav vyvolal zaslužený ohlas odborných kruhov. Andrej Kmeť zomrel 16. 8. 1908 v Martine.

Hodnotili činnosť, koordináciu podujatí a predostierali nové podnety

Nové vetry v Žilinskom kraji, Turci a Liptove

Martin LEVICKÝ – Foto: autor

Predsedovia miestnych odborov MS v Turci sa koncom októbra zišli v Martine na rozšírenom zasadnutí oblastnej rady. Predseda Krajskej rady MS Žilinského kraja Milan Stromko na tomto rokovaní priblížil možnosti spolupráce matičiarov v kraji a predstavil svojich najbližších spolupracovníkov – novozvoleného krajského podpredsedu V. Komoru a tajomníka M. Nemca. Oznámil tiež, že sídlom Krajskej rady MS bude Dom MS v Liptovskom Mikuláši.

Predseda KR MS M. Stromko očakáva lepšiu spoluprácu, koordináciu, ale tiež podnetnejšie predstavy a dobré nápady od miestnych odborov a matičiarov. Aj preto sa rokovania budú konať v rôznych miestach kraja. Priblížil tiež prípravu programu na galaprogram a vydanie knihy k 25. výročiu MS v Liptovskom Mikuláši.

FORMY INFORMOVANIA

Predseda MO MS v Martine T. Sivová sa zaujímal o možnosti zverejňovania pozvánok ako informácií o uskutočnených podujatiach. V. Komora reagoval, že to je práca Informačného ústredia. Člen predsedníctva a tajomník MS M. Hanuska doplnil, že je vhodné skoordinať centrálna podujatia v rámci kraja, ako aj rôzne štýly práce a rozličné úlohy jednotlivých KR, spomenul nedávno schválenú stratégiu MS a vyjadrenie správcu MS M. Smolca o očakávaných dividendách z Neografie. Predseda MO MS v Sučanoch Miroslav Mierť poukázal na potrebu konkrétnych činností MS a venoval sa aj problematike Neografie. K tomu sa rozvinula diskusia, či sa to týka,

Predsedovia MO MS v Žilinskom kraji na rokovaní Krajskej rady MS v Martine.

alebo nie radových matičiarov a MO MS.

V. Komora priblížil celoslovenské podujatia MS – komárňanské Národné matičné slávnosti, Hontiansku parádu a osobitne konferenciu Slovinci na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky, pričom poukázal na dôležitosť tejto oblasti a podpory slo-

venského juhu, kde sú Slovinci niekde v menšine. M. Hanuska pripomenul centrálna podujatia MS v roku 2017.

O ČINNOSTI A ZÁMEROCH

Predseda MO potom diskutovali o činnosti a ďalších zámeroch. JUDr. L. Liskaj predstavil podujatia MO MS v Turanoch, vlastivedné návštevy,

výstup a spev na Fatranskom Kriváni, Nolíčovskú kosu, Matičné Turany, na ktoré dostali peniaze z MS i mesta, pričom členom MO je aj primátor Ing. M. Blahušiak. Doc. J. Brincková za MO v Turčianskych Tepliciach tiež spomenula viacero podujatí – Venček Izidora Žiaka-Somolického, literárno-výtvarnú súťaž zo života starých rodičov, na ktorú tiež prispela MS i mesto, či panel do škôl s národnými osobnosťami na prítlačivejšie vyučovanie dejín. Za MO MS vo Valči J. Lučan priblížil tamojšie podujatia Rok na dedine, Žatva a dožinky, Olejkári z Valče, S. H. Vajanský, Valčianske melódie, no najmä hudobný program k výročiu založenia MS. V. Komora spomenul Deň detí a rodiny v Turčianskom Jasene. Predsedníčka MO MS v Martine T. Sivová predstavila Spoznávanie stavieb Martina (lektoruje PhDr. Milan Gonda), literárnu súťaž Martinská poetická jeseň a v závere roka už tradičné Matičné Vianoce. B. Blahušiová (MO MS vo Vrútkach) hovorila o príprave knihy Život a dielo Mateja Zafka, literárno-hudobnom programe s Jurajom Sarvašom či besede pre žiakov so spisovateľom a novinárom I. Válek, tiež o programe od Adventu do Vianoc. Vrúčanom je prítomným nápomocným primátor mesta Ing. M. Mazúr, ktorý je tiež podpredseda MO. Predseda MO MS v Sučanoch M. Mierť vyzdvihol z činnosti tamojších matičiarov návštevu Piliša, Vátru zvrchovanosti, Matičný hudobný deň i pietnu spomienku na Ďurka Langsfelda. Krajskí matiční funkcionári sa rozišli vo viere, že sa práca MS v mieste ich pôsobenia sa ešte viac zviditeľní a skvalitní.

Spomienka na Dubčeka

Dňa 26. novembra sa v rodnej obci Uhrovec o 14. hodine stretnú priaznivci Alexandra Dubčeka na spomienkovom podujatí pri príležitosti 95. výročie jeho narodenia. Podujatie zaštilil predseda vlády R. Fico v rámci Slovenského predsedníctva v Rade EÚ. V programe vystúpi Lúčnica, žiaci umeleckej školy D. Karđoša a folklórny súbor Uhrovčan. V dome kultúry sa otvorí vernisáž A. Dubček – významná osobnosť moderných dejín Slovenska. Organizátori budú premietat dokumentárne filmy o tomto veľkom Slovákovi. Matica slovenská je spoluorganizátorom tohto podujatia.

(snn)

REPORT

Traja sokoli v Plešivci

Na priečelí Obecného úradu v Plešivci sa nachádza bronzová tabuľa od akademického sochára Frica Motošku, ktorá okoloídúcim pripomína hrdinstvo troch slovenských sokolov – Štefana Marka Daxnera, Jána Francisciho a Michala Bakulinyho. Štatársky súd ich tu – v niekdajšom stoličnom dome – odsúdil po revolúcii v meruósmych rokoch na smrť za účasť na tomto slovenskom povstaní a za ich neústupčivý postoj a odpor proti tomu, aby slovenské gardy boli začlenené do maďarského vojska. V poslednej chvíli, keď už odsúdení stáli na popraviske, ortiel nad nimi zmenili na žalárovanie.

Samospráva obce Plešivec, SZPB Rožňava a Plešivec, Miestny odbor Matice slovenskej v Rožňave, Dom Matice slovenskej v Rožňave za účasti školákov a miestnych obyvateľov už viac rokov organizujú spomienkové stretnutie na tieto udalosti, ktoré našli odraz aj v neskorších memorandových požiadavkách slovenského národa. Po úvodnej recitácii predsedníčka MO MS v Plešivci Eva Slížová vyzvala na pietny akt kladenía vencov riaditeľku Domu Matice slovenskej Zlaticu Halkovú, starostku z Plešivca Ivetu Sušanovú a Ing. Otta Badina, predsedu ZO SZPB Plešivec. Predsedníčka MO MS v Štítniku Jana Vranová prítomným priblížila historický rámec stretnutia. Zdôraznila, že v roku 1848 bolo najvýznamnejšou európskou udalosťou povstanie, ktoré vypuklo v septembri ako dôsledok nahradených neriešených národných a sociálnych požiadaviek. Z. Halková vyzdvihla pri tejto príležitosti významné 125. výročie narodenia a 60. výročie úmrtia takmer zabudnutého sochára Frica (Miroslava) Motošku, reprezentanta konzervatívnejšieho prúdu slovenského medzivojnového sochárstva, autora reliéfu trom slovenským hrdinom v Plešivci.

V závere spomienkovej slávnosti sa k prítomným prihovarila starostka obce Plešivec Iveta Sušanová a všetkým poďakovala za účasť na nej, ale veľké poďakovanie patrí aj tým, čo sa postarali o jej zabezpečenie a dôstojný priebeh.

Tatiana TOMKOVÁ, D MS v Rožňave

Poďakovanie

Ďakujeme všetkým priateľom, príbuzným a známym za účasť na poslednej rozlúčke s prof. Ing. Augustinom Mariánom Húskom, DrSc.

Ďakujeme za prejavy sústrasti, slová útechy a modlitby. Smútiaca rodina

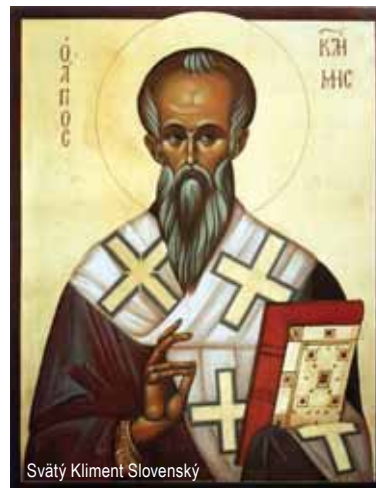
Rok svätého Klimenta

Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru UNESCO 27. júla 2016 oznámila, že budúci rok 2017 bude rokom sv. Klimenta Slovenského. Hlaholská akadémia pri Dome Matice slovenskej v Bratislave pripravuje pri tejto príležitosti v decembri tematické popoludnie venované tomuto nášmu svätcovi.

V literatúre sa spomína aj ako Kliment Ochridský alebo Kliment Bulharský. Bol učení-

kom vierozvestcov sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkej Morave. Po nastolení hegemonie tamojšieho nemeckého duchovenstva, pod vedením franského kňaza Vichinga a z vôle Svätopluka boli slovanskí učenici vyhnaní, o čom Legendy svätých parafrázujú: „... čo mladých predali do otroctva a starých, hoc aj nahých, hnali vetrom, ktorý neustále duje v podunajských krajoch.“ Stalo sa tak

v mrazivý februárový deň v roku 886. Svätý Kliment bol jeden z učeníkov, ktorí našli útočisko na území vtedajšej Bulharskej ríše. Bol zakladateľom univerzity v Ochride v dnešnom Macedónsku a tiež aj celej slovanskej písomnosti na území starého Bulharska. Bol pedagóg, spisovateľ a ako básnik sa zaradil medzi najvýznamnejších stredovekých poetov. V roku 893 sa stal prvým slovanským biskupom u južných Slovanov v Ochride. Kliment je jeho mníšske meno podľa rímskeho pápeža sv. Klementa. (se)

Svätý Kliment Slovenský

Deň role v rázovitom Hrušove trvá u tamojších matičiarov prakticky celý kalendárny rok

Za každou parádou je najskôr tvrdá, poctivá práca

Text a foto: Ján BRLOŠ

Vzťah k pôde do značnej miery určoval aj úroveň a kvalitu civilizačných trendov a je stále aktuálnou témou rôznych debát, polemík a štúdií.

TRADÍCIA

Upríamene pozornosti na význam tohto vitálneho zdroja, na pôvodné, tradičné prvky obrábania a spracovania plodín je hlavným cieľom projektu hrušovských matičiarov, ktorý pomenovali Deň role. Aj keď tento názov nie celkom korešponduje s jeho náplňou, keďže prebieha vlastne po celý rok a dotýka sa viacerých faktorov spojených s úpravou pôdy – so siatím, s ošetrovaním obilnín až po žatvu, mlatbu, a následného spracovania produktov.

STARÁ TECHNIKA

Mnoho času a úsilia vynaložia zruční chlapi aj pri oprave a údržbe pôvodnej roľníckej techniky, ktorú stále reálne používajú. Väčšinu prác a úkonov sa organizátori kvôli návštevníkom usilujú formou ukážok vtesnať, ak to prírodné podmienky dovoľia, do jedného dňa. Tým bol tohto roku šest-

násty júl. Počasie síce nedovolilo predviesť všetky plánované činnosti, ale účastníci si mohli na Dni role pozrieť a vyskúšať starú poľnohospodársku techniku, ale tiež zažiť jazdu automobilových veteránov. V kultúrnom dome sa potom všetci zišli na programe, kde sa predstavili malí heligonkári, ľudová hudba Čardáš aj známy sólista Anton Bendík a iní. V ďalších vhodných termínoch, keď to podmienky dovolili, predviedli práce pri ručnej a strojovej žatve, v polovici októbra ukázali, ako sa kedysi ručne pokrývali strechy viazanicami slamených snopkov – „babiek“.

ZAKLADANIE ÚRODY

V minulých dňoch jesene vďaka finančnej podpore Banskobystrického samosprávneho kraja, Matice slovenskej aj obetavým hrušovským organizátorom vrcholila úprava a zakladanie úrody do reálnych poľa na budúci ročník tohto zaujímavého a potrebného podujatia, ktoré tiež podporuje dobrý chýr tunajšej známej Hontianskej parády.

Na podujatí si prišli na svoje najmä milovníci poľnohospodárskej techniky.

„Babkami“ – upravenými slamenými snopkami sa kedysi pokrývali strechy väčšiny roľníckych chalúp.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Kde sa
peče naša
budúcnosť?**

Odpoveď na otázku, od čoho najväčší závisí budúcnosť nášho národa, je jednoduchá: od našich škôl. Iste, od ministerstva školstva a ním priamo riadených úradov, od škôl v zakladateľskej pôsobnosti obcí, krajov i ďalších zriaďovateľov, od učebných osnov a metodických postupov, od našich učiteľov, od čistoty mysli našich žiakov a učiteľov, na čo majú najväčší vplyv médiá všetkého druhu... Aj od rodičov, samozrejme. A tiež od Matice.

Všade je čo zlepšovať – hore, uprostred i dolu. U nich, aj u nás. Platí biblické: *„Hod kameňom, kto si bez viny. V tomto stĺpčeku nie je priestor na hlbšiu analýzu, hádam inokedy a inde. Poďme teda k nám domov. Bratislavský matičný Dom zorganizoval stretnutie so žiakmi 6. až 8. ročníka z jednej z bratislavských škôl, kde nebola len reč, ale aj ďalšie podporné aktivity o Štefánikovi. (Len mimochodom: prišiel mi cez týždeň mail od priateľa s poznámkou „Zaujímavé“ a textom nadpísaným: „Česi sa priznali, že zostrelili Štefánika,“ na čo som reagoval: „Zaujímavé? Pravdivé! Pozri si matičný videofilm Smrť Štefánika.“) Narýchlo som zorganizoval minianketu o dátume vzniku Matice slovenskej, na druhý či tretí pokus sa podarilo a počuli sme: „V roku 1863.“ Autora odpovede som obdaroval knihou Naše dejiny v obrazoch od najstarších čias po Trianon. Vidí sa mi, že práve takto a podobne by mala naša Matica vstupovať do mysli našich školákov.*

Po uverejnení troch dielov videofilmu o histórii Matice slovenskej prišli takéto maily: „To je počin! Toto by mali premietat' vo všetkých školách, dúfam, že Plavčan v tom niečo urobí. Je to výborné, všetky tri časti sú hodnotné, ale tá naj – je trojka.“ Alebo: „Ďakujem za všetky tri diely videofilmu. Je to veľmi poučné. Len ako to dostať do škôl? Ja to rozposielam mailom svojim priateľom rovnakého zmysľania. Ešte raz ďakujem.“ Alebo: „Veľmi pekne ďakujeme. Využijeme ako učebnú pomôcku na vyučovaní dejepisu... Zaujímavé pre poznanie vývoja nielen Matice, ale i slovenských národných dejín s tým spojených.“ A odkaz z Ameriky:

„... Matičiarom za to patrí naša vďaka... Len škoda, že tieto videofilmy nie sú súčasťou spravodajstva všetkých televíznych staníc, najmä RTVS.“

Ozaj, poraďte, ako sa dostať do škôl a do televízií. Najmä RTVS.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Podtatranskí študenti spoznávali Maticu slovenskú a Krajanské múzeum Mládež chce riešiť problémy Slovákov

Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi

Popradskí študenti Súkromnej strednej odbornej školy – Tatranskej akadémie na Ulici 29. augusta v Poprade sa zúčastnili na odbornej exkurzii v Martine. V rámci nej navštívili sídlo Matice slovenskej i Krajanské múzeum MS. Matičný deň pre študentov zorganizovali a viedli riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi R. Zacher a profesorka dejepisu tejto školy S. Šoltisová.

Správca Matice slovenskej a šéfredaktor SNN Maroš SMOLEC s podtatranskými študentmi.

Popradskí študenti najprv navštívili druhú budovu MS v Martine, kde ich privítali správca MS M. Smolec a S. Bukovenová, pracovníčka Slovenského literárneho ústavu MS. M. Smolec priblížil žiakom osobnosť Ľudovíta Štúra netradičnou, ale o to pútavejšou formou. Vo svojej prezentácii hovoril o zaujímavostiach života nášho veľikána a venoval sa aj problematike vzniku, vývoja a terajšej edičnej praxi Slovenských národných novín, ako aj súčasným matičným aktivitám na

celom Slovensku. Žiakom odboru právo a podnikanie tak ozrejmil význam a poslanie MS v dnešných pomeroch. Prednášku M. Smolca ešte viac oživila plodná a živá diskusia, keď študenti dávali správcovi MS rôzne, neraz aj veľmi odborné a fundované otázky. Z. Bukovenová podala žiakom podrobný výklad o Matici slovenskej od prehistórie inštitúcie, jej vzniku až po jej súčasnosť. Vo svojom výklade sa okrem iného venovala prehľadom významných osobností v národnom, literárnom a kultúr-

nom živote v MS. Záver prvej časti exkurzie patrilo stretnutiu s riaditeľom Členského ústredia MS M. Fejkom.

Druhá časť matičného dňa pokračovala prehliadkou a odborným výkladom v Dome Jozefa Čigera Hronského, kde Podtatranscov privítala riaditeľka Krajanského múzea MS Z. Pavelcová. Študenti si mohli prezrieť stálu expozíciu venovanú životu a dielu J. C. Hronského. Riaditeľka Krajanského múzea MS okrem iného veľmi pútavo rozprávala o diele J. C. Hronského Jozef Mak, ktoré študenti určite neskôr využijú aj pri ďalšom štúdiu, keďže je súčasťou maturitných otázok.

Treba poďakovať všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na tejto úspešnej exkurzii. Aj táto vydarená akcia dokazuje, že pre dnešnú MS by mala byť práca s mládežou aj naďalej prioritou. Práve takéto aktivity môžu oživiť matičnú činnosť a pritiahnúť tak čo najväčšie množstvo najmä mladých ľudí do významnej inštitúcie, akou je Matica slovenská aj v dnešnej modernej dobe.

Protest predsedníctva Matice slovenskej

Predsedníctvo Matice slovenskej so znepokojením a s úžasom konštatuje, že Slovenská národná knižnica, ktorá bola v roku 2000 na základe zákona Národnej rady Slovenskej republiky oddelená z Matice slovenskej a stala sa z nej štátna inštitúcia, odstránila zo svojho emblému štátny symbol a nahradila ho čierno-bielym logom s malými písmenkami „s“ a „n“ a veľkým písmenom „K“. Obraciame sa preto na Slovenskú národnú knižnicu, aby vysvetlila slovenskej verejnosti pohnútky svojho konania, keďže tento čin je z heraldického hľadiska neštandardným riešením a sprehráva historické korene medzi Maticou slovenskou a Slovenskou národnou knižnicou. O stanovisko prosíme aj ústredný orgán štátnej správy, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, do zriaďovateľskej pôsobnosti ktorého národná knižnica patrí.

V Žiline 9. novembra 2016

Za predsedníctvo Matice slovenskej
Marián Tkáč, predseda

Futsalisti Neografie sú po dlhšom čase opäť v súťažnom kolotoči

Do siete zatiaľ triafajú striedavo

Po dlhých rokoch sa na futsalovú scénu opäť vrátila martinská Neografia. Tím okolo Mariána Mórica štartuje v II. lige, kde sú jeho súpermi kolektívy Lučenca, Trnavy, Kysuckého Nového Mesta, Žiliny a Prievidze. Reprezentanti matičného edičného domu, zatiaľ v súťaži dosahujú striedavé výsledky. V prvom kole podľahli trnavskému Spartaku 1:3, ale chuť si napravili v Prievidzi, kde zvíťazili pomerne jasne 6:2. Strelec troch gólov v tomto zápase Marián Mórica však o vystúpení kolektívu Neografie na Hornej Nitre povedal, že až také jed-

nozračné, ako napovedá výsledok, to nebolo. Domáci začali veľkým náporom a pri ich šanciach Martinčanov podržal brankár Kosák. Základom úspechu bola pevná obrana, z ktorej vyrážali do brejkov. Tie im celkom vychádzali a dokázali ich úspešne zakončovať. Za stavu 4:2 sa nielenže ubránil nátlakovej hre domácich bez brankára, ale ešte ďalšími dvomi presnými zásahmi definitívne zlomili odpor húževnatých Prievidžanov. Futsalisti Neografie sú zatiaľ v tabuľke na treťom mieste.

(se)

AKO NA TO?

Množiaci sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN.

Slovenské národné noviny
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €
objednávaťe telefonicky:
043 / 3812 838, 0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V rozšírenom čísle 44 – 45 Slovenských národných novín sme sa vás, vážení čitateľa, pýtali, v ktorom roku sa uskutočnil pamätný kongres v Trenčianskych Tepliciach, kde pokrokoví literáti sa rázne postavili proti hrozbe fašizmu a vojny. Správna odpoveď mala znieť, že sa tak stalo v roku 1936. Spomedzi správnych riešiteľov kvízu sme vyžrebovali týchto výhercov: **Anna Malichová**, Nemšová; **Jana Joklová**, Piešťany; **Ivan Kozel**, Dolný Kubín. Blahoželáme! Dnes nám odpovedzte na otázku: **• Ktorému slovenskému svätcovi, učeníkovi sv. Cyrila a Metoda, zasvätilo UNESCO budúci rok 2017?**

Odpovede nám posielajte na adresu redakcie, ktorá je uvedená v tiráži novín, našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž do 6. decembra.

(se)

TV MATICA

Sedemnásteho novembra sa už tradične stretli na ružinovskom cintoríne v Bratislave politickí väzni. Prítomný bol emeritný prezident Ivan Gašparovič, minister obrany i delegácia Matice slovenskej.

Krátky záznam na: <https://www.youtube.com/watch?v=FXoYpPgTJDU>

PRIPOMÍNAME SI

26. novembra

– stodesať rokov minulo (1906), čo sa v Ružomberku začal proces so šesťástimi obžalovanými z poburovania proti Maďarom v predvolebnej agitácii; miestneho farára Andreja Hlinku odsúdili na dva roky, MUDr. Vavro Šrobár dostal rok, oboch zavreli vo väznici v Segedíne

27. novembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil na tej istej evanjelickej fare ako stošesť rokov pred ním Ľudovít Štúr Alexander Dubček (1921 – 1992); úsilím o humanitný typ socializmu sa stal najznámejším Slovákom všetkých čias, aj tým, bez ohľadu na politické aspekty, sa zaradil medzi osobnosti novodobých dejín Slovákov, ako boli Matej Bel, Anton Bernolák, Ľudovít Štúr, S. H. Vajanský, Milan Rastislav Štefánik a ďalšie výrazné postavy národa

– storočnica populárneho hudobného skladateľa, dirigenta a organizátora hudobného života na Slovensku Zdenka Mikulu (1916 – 2012)

– šesťdesiatpäť rokov od smrti obľúbenej prozaičky minulých generácií so stále živým literárnym odkazom jej diela Boženy Slančíkovej-Timravy (1867 – 1951)

28. novembra

– stopäťdesiatpäť rokov uplynulo, čo sa narodil František Pucher (1861 – 1905), ktorý sa napriek krátkemu životu stal jedným z najznámejších novinárov slovenskej krajanskej tlače v USA

29. novembra

– pred sto dvadsiatimi rokmi (1896) otvorili neobyčajnú železničnú trať Tisovec – Pohronská Polhora, na ktorej strmé stúpanie pomáhal lokomotívam prekonať vo svete dovtedy nebývalý ozubnicový systém

– osemdesiatpäť rokov od vzniku prvej rusínskej strednej školy vôbec; vznikla v roku 1931 v Medzilaborciach

30. novembra

– „štúrovský“ kostol, tzv. Veľký chrám bratislavských evanjelikov na Panenskej ulici v blízkosti budúceho lycea, má dvestoštyridsať rokov; projektoval ho architekt Matej Valch zo Svätého Jura, vysoké klenby stúpajúce v strede strmo dohora vytvárajú akustický efekt, kňaza dobre počúť na každom mieste kostola, do ktorého vojde dvestíc ľudí

– dvestotridsať rokov, čo cisár Jozef II. zrušil u nás trest smrti (1786), zaviedol však vypálenie hanobiaceho znaku a doživotné tahanie lodí hore prúdom riek

– bratislavská Nová scéna má sedemdesiat rokov (otvorili ju v roku 1946)

– dvadsaťpäť rokov, čo nás opustil jeden z najvýznamnejších slovenských diplomatov Ján Papánek (1896 – 1991)

1. decembra

– dvestotridsaťpäť rokov (1781) od smrti slovenského šľachtica, strážcu kráľovskej koruny, poradcu Márie Terézie Antona Grasalkoviča; v jeho paláci je dnes sídlo prezidenta SR

– spisovateľka Mariana Grznárová má okružle životné jubileum

2. decembra

– pred sedemdesiatimi rokmi (1946) sa začal proces s predstaviteľmi prvej Slovenskej republiky

(jč)